

„Hogy mindez mennyi időt vesz igénybe, és hogy milyen lebomlási görbét mutat, az sok mindentől függ: az alkohol fajtájától, a fogyasztás időpontjától és körülményeitől, nem utolsósorban pedig az alkohol fogyasztójának fizikumától és egészségi állapotától.”

► Ön dönt: iszik vagy vezet? – 6–7. oldal

„A Medgyessy-kormány idején összesen 800 millió forintot kapott 135 hazai egyházi közgyűtemény – ebben valamennyi történelmi egyház benne van –, majd két évvel ezelőtt 500, mára pedig 325 millióra csökkent ez az összeg.”

► Egyházi kulturális intézmények prés alatt – 5. oldal

„A helyes bibliaértelmezés a Szentírás szövegében mindvégig Krisztust keresi, hozzá ragaszkodik, s a Szentlélek segítségével ismeri fel a mondanivalót. A Szentírás értelmezése ezért elválaszthatatlan az imádkozástól.”

► Luther-konferencia – 8–9. oldal

„Ma már talán egyetlen egyház sem folytat vitát arról, hogy vörösbor vagy fehérbor legyen-e a kehelyben. Nem tartozik a lényegi vitakérdések közé. A szentségi tan lényege az, hogy a bor mint a szőlő termése jelenik meg az úrvacsorában.”

► Amit mindig is tudni akartál az úrvacsoráról – 7. oldal

„Ilyen az a böjt, amely nekem tetszik? Ilyen az a nap, melyen az ember a lelkét győtri? Ha lehajtja fejét, mint a káka, zsákba öltözik, és hamut szór maga alá, azt nevezed böjtnek és az Úr kedves napjának? Nekem az olyan böjt tetszik, amikor leoldod a bűnösen fölkrakott bilincseket, kibontod a járom köteleit, szabadon bocsátod az elnyomottakat, és összetörsz minden jármot! Oszd meg kenyeredet az éhezővel, vidd be házádba a szegény bujdosókat, ha mezítelen látsz, ruházd fel, és ne zárkózz el testvéred elől! Akkor eljön világosságod, mint a hajnalhasadás, és hamar beheged a sebed. Igazságod jár előtted, és az Úr dicsősége lesz mögötted.”

(Ézsaiás 58,5–8)

Középpontban a reformátori örökség

Konferencia Révfülpön

► **Hány evangélium van Luther szerint? Mindenki pap-e az egyetemes papság értelmében? Mit változtattott reformátorunk az eredeti mise liturgikus elemein? Többek között ezekre a kérdésekre is választ kapott az a közel kilencven érdeklődő, aki február 1–2-án részt vett a Révfülpön megrendezett Luther-konferencián.**

„Teológiai konferencia nem csak teológusoknak” – állt az Ordass Lajos Evangélikus Oktatási Központba szóló meghívón. Az állítás igazságáról bárki meggyőződhetett, aki elfogadta az invitálást.

Péntek délután Hafenscher Károly az oktatási központ igazgatójaként és Isó Dorottya lelkész a konferencia háziasszonyaként köszöntötte a résztvevőket, majd Welter Sándor lelkész áhítatával vette kezdetét a kétnapos együttléti tudományos programja. A konferencia a nagy reformátor életének és munkásságának három területét kívánta átfogni három előadás formájában.

Elsőként dr. Fabiny Tibor egyetemi tanár tartotta meg referátumát *Luther krisztológiai értelmezése* címmel; az elhangzottakat számos hozzászólás követte. A péntek estét a *Lutheri örökségünk: Erős vár a mi Istenünk!* című zenés irodalmi összeállítás zárta: szerkesztői és előadói, Isó Zoltán és Isó Dorottya lelkészek az evangélikusok himnuszaként is számon tartott éneknek nemcsak a történetét, hanem magyar fordításait és magyarországi énekeskönyvekben olvasható kiadásait is felidéztek, majd a veszprémi evangélikus gyülekezet énekára megszólaltatta az ének háromféle feldolgozását. Végül Mátrai Rita orgona tanszakos hallgató, a veszprémi gyülekezet helyettes kántora egy-egy Walthert- és Pachelbel-korál-előjátékot játszott.

A konferencia több ízben is lehetőséget nyújtott a résztvevők számára a lutheri kegyesség gyakorlására. Fehér Károly nyugalmazott lelkész vezetésével a szombat reggeli áhítat keretében a jelenlévők a reformátor kedves litániáját mondták el a nemrégiben megjelent *Gyülekezeti liturgikus könyv* (GyLK) segítségével. A délelőtti Véghegyi Antal teológiai referens előadásával folytatódott, mely *Az egyetemes papság és a lelkési szolgálat* címet viselte. Mivel a jelenlévők többsége laikusként hallgatta végig a referátumot, az elhangzottak után érthetően élénk beszélgetés alakult ki.

Az ebédet követően Hafenscher Károly országos irodaigazgató tartott előadást *Reformált mise?* címmel. Az elhangzottakat jól kiegészítette a GyLK liturgikus istentiszteleti rendjének A változata szerint zajlott záró úrvacsorai istentisztelet. Az igét hirdető Ittész János elnökpüspök felhívta a figyelmet február másodikára, az Úr bemutatásának ünnepére. Így prédikációjának alapigéjeként is Lukács evangéliumának 2,22–35 szakaszát választotta.

A lelkész és laikus résztvevők a konferencia summázataként egyöntetűen úgy fogalmaztak: több ilyen tartalmas találkozóra lenne szükség.

■ BODA ZSUZSA

Fabiny Tibor és Hafenscher Károly előadásának rövidített szövege lapunk 8. és 9. oldalán olvasható; Véghegyi Antalét következő számunkban közöljük.

Tudsz jobbat?!

■ GÁNCZ PÉTER

Januárban az idén immár százszázötven évvel ezelőtt született, azaz százötven éves. Januárban az idén immár százszázötven évvel ezelőtt született, azaz százötven éves. Januárban az idén immár százszázötven évvel ezelőtt született, azaz százötven éves.

Februárban az idén immár százszázötven évvel ezelőtt született, azaz százötven éves. Februárban az idén immár százszázötven évvel ezelőtt született, azaz százötven éves. Februárban az idén immár százszázötven évvel ezelőtt született, azaz százötven éves.

A mozgalom jó egy évtizede indult el Angliából. Azóta egyre több országban érzik szükségét, hogy éppen Valentin-nap – február 14. – környékén állítsuk reflektorfénybe a házasság értékeit. Ez annál is fontosabb, mert az év többi hetében sajnos inkább a házasság lejárata, rombolása folyik a tömegtájékoztató eszközök többségének környezet- és lélekszennyező magvetése következtében. Részben ennek keserű gyümölcseként hazánkban drámaian visszaesett a házasságkötések száma az elmúlt évtizedekben. Míg 1980-ban még nyolcvanezer házasság kötötték, addig 2006-ban már csak negyvenötezeret...

Hamis bűnbakkezelés lenne azonban mindezért csupán a médiát, a külső körülményeket okolni. Világosan kell látnunk, hogy a házasság a Teremtő egyik legcsodálatosabb adománya, amely azonban – egyéb ajándékaihoz hasonlóan – súlyosan veszélyeztetett. Tragikusan illusztrálja ezt, hogy az amúgy is egyre kevesebb házasságkötésnek mintegy a fele előbb-utóbb válással végződik. Ez nyilvánvalóan felveti a házasságra való hatékony és felelős nevelés, a vonzó és követhető modellek hiányát.

Vajon evangélikus egyházunkban mennyire vesszük komolyan a templomi esketésekre való felkészítés soha vissza nem térő lehetőségét és felelőségét? Gyakran már csak „ceremóniamester” vagyunk, akik csupán arra ügyelünk, hogy „szép” legyen a szertartás? Vajon mennyi időt és energiát áldozunk az elő- és az utógondozásra?

Pilinszky János a Tízparancsolat kapcsán írja, hogy „a házasság védelmében sose elég a csak kívülről való védekezés... Mert gátat csak az ellen emelhetünk, ami kívülről támad. Ami belülről, az ellen egyedül benső, rejtett életünk szintjén védekezhetünk, azon a közös ponton, ahonnan vágyaink fakadnak, és ahol akarataink lakik...”

Házasságokat mentő felismerés lenne újra meghallani Isten törvényének üzenetét. „Ne kívánd felebarátod házastársát!” parancsolat – pozitívan fogalmazva – arra bátorít, hogy vágyakozva kívánjuk, hálásan becsüljük meg, örömmel fedezzük föl újra házastársunkban mindazt, amivel Isten megajándékozott minket benne. S emellett, ezen túlmenően nap mint nap lássuk meg, hogy mi mivel ajándékozhatjuk meg életünk másik felét, hogyan szerethetjük meg jobban.

A házasságot, akár egy szép kertet, gondozni és ápolni kell. Enélkül hamar elgyomosodik, kiszárad, egy idő után pedig már menthetetlenül és visszafordíthatatlanul elvadul, elszivatagosodik. A figyelmes törődést viszont meghálálja – új hajtásokat, friss virágot, gyümölcsöt terem. Harminchárom évnyi boldog házasságunk tapasztalatai bizonyítják ezt. Így számomra egyértelmű a mottó által nekünk szegezett kérdésre adandó válasz: „Tudsz jobbat?!” „Nem tudok és nem is akarok jobbat!”

Remélem, evangélikus egyházunkra is ébresztően, mozgósítóan hat ez a hazánkban most induló házasságvédő és -mentő mozgalom. A nagyobb testvéreknél, a katolikus és a református egyházban már évek óta áldásosan működik a tudatosan szervezett házassággondozás és -terápia. Hála Istennek, nálunk is akadnak már gyülekezeti szinten eleven, közösséget építő és megtartó házaskörök.

Előttünk álló sürgető feladat ennek az egyháznak és nemzetünk jövője szempontjából életmentő fontosságú szolgáltnak a szervezett kiépítése. Ezt katalizálhatja a most meghirdetett *házasság hete* is. A hét egyik kiemelkedő eseményének éppen a Deák téri evangélikus templom ad majd otthont. A méltán népszerű művész-író házaspár, *Levente Péter* és *Döbrentey Ildikó* – más házaspárokkal együtt – február 14-én, csütörtökön 17 órakor ennek ol-tára előtt kéri majd Isten további áldását immár negyvenéves házasságukra.

Ildikónak erre az alkalomra írt házassági áldása sokunknak erőt adhat: „Áldd meg, Uram, Q-t és Z-t, akik a házasság szent, szerelmes szövetségében áldozatot is vállalva élnek. Áldd meg, Uram, testüket, lelküket, gondolataikat, hogy ezután is csak egymáshoz ragaszkodjanak. Tedd erőssé a kezüket, amellyel egymás kezét fogják, tedd gyöngéddé a szívüket, amelyben egymást hordozzák, tedd egyenessé a gondolataikat és tetteiket, amelyekkel egymást gyarapítják. Vezesd őket, Uram, hogy mindig az általad kijelölt úton járjanak. Bátorítsd őket, Uram, hogy hozzád és egymáshoz mindhalálig hűségesek maradjanak, s majdan elnyerhessék tőled az élet koronáját. Ámen.”

A záró úrvacsorai istentiszteleten a résztvevőkből az alkalomra alakult liturgiai kórus szolgált

MAGYARORSZÁGI EVANGÉLIKUS EGYHÁZ

1%

Technikai szám: 0035

A BIBLIA ÉVE

Józsue könyve – a haza

Józsue könyve arról tudósít, hogy Izráel népe birtokba veszi Kánaánt, az ígért földjét. Ezzel megvalósult Isten Ábrahám és utódainak adott azon ígérete, hogy nagy néppé lesznek azon a földön. A könyv névadója, Mózes utóda, Józsue az események középpontjában áll. Nemcsak katonai vezető, hanem a hit példaképe is; az ország elfoglalását követően választás elé állítja a népet: vagy Istent követik, vagy a kánaáni isteneket, s ezzel megújítja a mózesi szövetséget. Józsue könyve szerint a honfoglalás hangsúlyozottan több volt, mint katonai akció: Isten segítségével valósult meg, aki falakat rombolt le, és hatalmával megrettentette Izráel ellenségeit.

A honfoglaló háború

Józsue könyvének nagy része úgy mutatja be Kánaán elfoglalását, mint az őslakosság teljes kiirtását. A vándorló zsidó nép ugyanis a letelepedett őslakosoktól nemcsak a földművelés technikáit sajátította el, hanem a pogány vallási termékenység szertartásokat is. Az Istennel kötött kizárólagos szövetség kereteibe azonban mindez nem fért bele. Ezt szem előtt tartva érthetőek a kánaáni őslakosokkal való teljes leszámolást szorgalmazó intézkedések, amelyek teljességgel megfeleltek az ókori kelet háborús törvényeinek. Ez az elvárás azonban a gyakorlatban nem valósulhatott meg maradéktalanul: Józsue könyve is beszámol olyan kánaáni városokról, amelyek lakóit Izráel nem pusztította el, hanem együtt élt velük.

Hazánknak rendületlenül...

A modern izraeli állam 20. századi megszületésével azóta is tartó konfliktus vette kezdetét a Közel-Keleten: kié az ígért földje? Jóllehet Izrael világi állam, és sok állampolgárának soha nem jutna eszébe, hogy a Bibliában keresse az országhoz fűződő jog indoklását, a racionalitást és a másik fél iránti érzékenységet nélkülöző zsidó és iszlám fundamentalizmus öszszütközése, úgy tűnik, lehetetlenné tesz minden értelmes párbeszédet.

A keresztények számára az Ábrahám és leszármazottainak egy végső országról adott ígérete – ahogyan az Ószövetség minden más nagyobb témája – a zsidóság körében megszületett názáreti Jézus Krisztusban nyerték el végső értelmüket.

A jézusi tanításból fakadó világos küldetése minden kereszténynek, hogy ne csak hűséges gyermeke legyen saját hazájának, de igyekezzék béketeremtő lenni azok között is, akik ma élnek és szenvednek az „ígért földjén”.

► Magyar Bibliatársulat

SEMPER REFORMANDA

„Semmi sem biztos, ahol minden biztos, semmi sem olyan beteg, mint amikor minden egészséges; nincs kísértés, amikor minden üldözés. Így az ördög most a legnagyobb üldözéssel támadja az egyházat, mert nem üldözéssel, hanem biztossággal és semmittevésével támadja. Ezért jaj nekünk, akiket így elragadnak a jelen dolgai, és ostobán nem vesszük észre az ördög csapdáját!”

► Luther Márton: Dictata super Psalterium (Böröcz Enikő fordítása)

Az élet túlságosan rövid ahhoz, hogy huzamosabb időn át haragudjunk az emberekre, és mindent elraktározzunk, ami fáj.

CHARLOTTE BRONTË

BÖJT 1. VASÁRNAPJA (INVOCAVIT) – 1MÓZ 3,1–13

A fa, az ember és a kígyó

A fa. Mintha ablak lenne valami végtelen szabadságra. Lehetőségként áll a kert közepén. A zsidó hagyomány szerint füge. Az európaiak leginkább almaként szeretik elképzelni. Csodálatos gyümölcssei kívánatosak a szemnek. Felsejlik az ítéloképesség hatalmas ege. Valami édes mérget csöpögtet az ég unalmas kékjébe. Valamit, ami izgalmat hoz, valamit, ami megindítja a véráramot, ami életet visz az egyhangúságba.

Az ember. Nem a zárt szabályok mentén, nem a kijelölt utakon, hanem az érzések nagy hullámain keresztül ragyog fel a fa. Az emberség valódi mélységeivel, a vágyak és remegő indulatok mezsgyéjén érkezik az ember. A nőben megjelenő ember. A nő, akiről annyian elmondták, hogy nem lehet megérteni soha, csak érezni, érzékelni, mégis, ebben a történetben mindnyájan ő vagyunk. Amit tesz, érezzük, nem lehetne másképp. Lehetne racionális ellenérveket hozni, lehetne ellenkezni? A végén lehullunk mindahányan, elnyelődve a bűn örvényeiben.

Az emberség racionalitásaival, parancsteljesítő ostobaságával, a szabályok és rendek mezsgyéjén érkezik az ember. A férfiban megjelenő ember. Lehetne érzelmi ellenvetéseket tenni szeretetről, összetartozásról, kedvességéről? A végén lehullunk mindahányan, elnyelődve a bűn örvényeiben.

A kígyó. Csak vigyorog az egészen. A magasztos gondolatokat kigúnyolja. Min-

den rendet, szabályt megvétőz. Minden érzésen hideg fejjel lát át. Nem lehet ki-mozdítani a távolságaiból. Ő a nagy sakkmeister, aki mindig kettővel előbbre látja az ellenfél lépéseit. Nem is ellenfelei vagyunk, inkább csak játszik velünk. El-hisszük, amit mond. Ahogy csábítóan néz a szemünkbe, mi elvarázsoltan bámulunk rá, míg fel nem emészt teljesen. Élvezi, ahogy lépze megy az ember. Ő kihallja a szinte ártatlan hazugságot, Isten tiltásában nem szerepelt az érintés, az asszony mégis kimondja. Már meg is van az áldozata. Egy kis hazugság elég neki, tudja, hogy nem lehet menekülni tőle többé. A kegyelem törvényé lesz, Istenben és emberben egyformán haragot szül majd. Ő pedig csak vigyorog az egészen.

A fa. Már ettünk a gyümölcsből. Visszafordíthatatlanul ott érezzük az ízet a szánkban. Bár lenne keserűvé, de az édessége olyan vonzó, hogy nem tudjuk abbahagyni, újra és újra szakítunk, tépve, amit elrontottunk. Sejtjeinkbe épült, függővé váltunk, hiszen valóban látjuk, mi a jó és rossz közötti különbség. Ez a tudás azonban ellenünk fordul. Isten szemével látjuk magunkat, és szegények-zünk pórségünk, mások pórsége, a világ pórsége miatt. Ez a tudás ellenségeskedést támaszt közöttünk. Gyűlöljük egymást, mert mások szemébe nézve meglátjuk saját vágyainkat, gonoszságainkat, tehetetlenségünket. Gyűlöljük egymást, mert meglátjuk a másik szemé-

ben az ítéletet, hogy tudja ő is rólvunk, amit még Isten elől is szeretnénk elrejténi. Minden haragunk a világra, és minden haragunk Istené. Öklünket rázzuk az ég felé, miközben elrejtőzünk a bokrok sűrűjébe. Nem engedjük többé, hogy bárki megtaláljon, és mindenünkkel arra vágyunk, hogy valaki végre megtaláljon. Valóban nem látjuk a fától az erdőt. Mert a fa ott áll életünk közepén, kiirtva mindent, mi kert, békesség és nyugalom.

Az ember. Nem etikai ballépésről van szó. Nem hirtelen jött engedtelenségről, mely egy gyors bocsánatkéréssel feloldható. Valami végképp megromlott. Valami végképp elveszett. A teremtmény szétrombolja a teremtettséget. Az ember Istenné válik a maga számára, ezzel választva kárhozottat.

Lehet-e még remény? Miután mindent elrontott, ki teheti még szabadabbá? Hogy lehet ítéletes helyzetéből, kitaszítottan, a kerten kívüli életben valami jót tennie? Nem marad más, mint az Istentől való elválasztottságba való beleveszés, mind távolabb és távolabb sodródva?

Vajon Isten megéri majd az ő helyzetét, döntéseit, kényszerpályáit? Hogy tudna valaha is behelyezkedni ebbe a földhözragadt sorsba, hogy tudna emberré lenni?

A kígyó. Ott rejtőzik a tévéképernyő szemcséi között, a játékszimulátorok gyilkos folyosóin, a sötét kapualjak mélyén, a világ tőzsdéin, parlamentjeiben,

A VASÁRNAP IGÉJE

luxushajóin és nyomortanyáin. Itt rejtőzik valahol a szobámban. A polcok mögött vagy a hűtőszekrény alatt. Ott van az iskolában, ahol tanítok, az oltár terítője alatt, az orgona sípjai között. Jön velem az utcán, ott ül a villamoson, mögöttem ül a kerékpáromon. Nem tudok szabadulni tőle. Elkísér mindenhová. Tudja, hogy vége van már. Tudja, hogy nem ő a győztes, de mint valami holtában is halálos sebet ejtő vadállat, nem mond le rólam. Nem nézek rá. Egészen másra nézek. Mégis látom.

És Isten. Szomorúan tárja szét kezét. Ez a szabadság ára. A szabadságnak ott kellett lennie ebben a gyönyörű kertben, hiszen mit ér a szépség, a béke, a nyugalom, ha nem lehet választani az ellenkezőjét? A választás tesz teljessé.

Tudja, keresztalálával fizet a teremtés tökéletességéért. Most elindul, hogy beszéljen az emberrel. Újra és újra elindul, hogy beszéljen ezzel a szegény, nyomorult emberrel. Bőjt van.

■ KOCZOR TAMÁS

Imádkozunk! Nem csak az árnyéka vetődött ránk, nem csak láttuk, nem csak megérintettük, hanem megizleltük, izlett, újra és újra ettünk belőle, faltuk jóllakásig. Kereszted árnyékába hadd rejtőzzünk el, hadd legyen mindig szemünk előtt, hadd érintsük meg, hadd izleljük meg bocsánatod ízét, hogy örök életünk legyen halálunkból! Ámen.

Oratio œcumenica

Mennyei édes Atyánk! Irgalomért és kegyelemért fordulunk hozzád. Köszönjük, hogy még mindig szóba állsz velünk. Emlékeztetsz a tőled való elszakításunk történetére, az őstörténetre. Te látod, hogy mennyire eltávolodunk tőled újra és újra. Köszönjük neked azt a végtelen hűséget, kitartó szeretetet, amellyel szüntelenül magadhoz hívsz bennünket.

A most kezdődő böjti időben indíts minket igazi bűnbánatra és őszinte önvizsgálatra. Segíts minket, megváltó Urunk, Jézus Krisztus, hogy rád nézzünk bűneink csábítása, kísértéseink közepette, hogy veled és általad legyen győzelmes életünk. Olyan sok kudarc, vereség, szegény van mögöttünk, olyan sokszor kiderült, amikor magunkban és csak magunkban bíztunk, hogy csalódnunk kellett nemcsak másokban, hanem önmagunkban is... Köszönjük az erősítést, a bátorítást, hogy aki benned bíz, az nem szegyenül meg.

Köszönjük neked a kereszt győzelmét. Neked köszö-

nünk minden győzelmet, és kérünk, taníts minket a győzelmes élet titkára. Lelked bátorítson minket, hogy merjünk veled elindulni, bízni abban, hogy végigjárhatjuk azt az utat, amely az életre vezet.

Mennyei Atyánk! Eléd visszük most a világ minden gondját és ínségét. Segíts, hogy ne elrontói, akadályozói, hanem hű munkatársai legyünk igédnek, megváltásodnak. Kérünk, segíts óvni, megőrizni mindazt, amit ránk bízál.

Könyörgünk, Atyánk, hazánkért, nemzetünkért, népünkért akkor, amikor gond és félelem, kétségek és kérdések gyötörnek bennünket a jövőnkre gondolva. Te látod, hogy sokszor milyen nehéz azokért imádkozni, akikre rábíztad országunk vezetését. Jézusért kérünk, segíts legyőzni emberi kételyeinket, előítéleteinket, adj jó reménységet, hogy egyedül benned bízva vigyük eléd könyörgéseinket.

Könyörgünk hozzád egyházaért, vezetőiért, gyüle-

kezeteink minden tagjáért. Kísérje áldásod mindazok munkáját, akik a te nevedben munkálkodnak. Add, hogy feladatainkat örömmel, naponként megújuló hittel és erővel tudjuk végezni szent neved dicsőségére és egymás építésére.

Végül könyörgünk hozzád minden emberért; családjaink egységéért, gyermekeink és fiataljaink testi és lelki fejlődéséért, hogy békében, megértésben és szeretetben éljenek. Segítsd az idős embereket, hogy a magány vagy a betegség egyre súlyosbodó terhei ne törjék össze hitüket. Vigasztaló szeretettel vedd körül a halállal és a gyászsal küzdőket! Segíts, hogy meglássák és megérezzék nyomorúságukban minden értelmet meghaladó szeretetedet, kegyelmedet. Tanítgass bennünket, nevelj, emelj s ölelj magadhoz most és egykor majd a halálunk óráján is.

Mennyei Atyánk! Feléd nyújtjuk üres kezünket, tőled várjuk és kérjük mindazt, amit elkészítettél számunkra Megváltónk, Jézus Krisztus nevében. Ámen.

AKI TITEKET HALLGAT...

Igehallgatóként az igehirdetésről

► **Váratlanul ért a felkérés: írjak saját „igehirdetés-élményemről”. Óhatatlanul megfogalmazódott bennem a kérdés: mennyire szólhat bele a nem lelkészi – világi, laikus – elem ebbe a jellegzetesen lelkészi műfajba? Mégis jogos lehet felvetni, hogy milyen az igehirdetés a hallgatóság, a hívek szemszögéből.**

A protestáns egyházakban az igehirdetés központi szerepet játszik. Kollégám, egy idős lelkész ezt írta a névkártyájára: V. D. M. – verbi divini minister, azaz Isten igéjének szolgája. A történelemből ismeretes azoknak a protestáns lelkészeknek „prédikátor” megjelölése, akik az ellenreformáció dühöngése idején kiérdemelték a mártírium koszorúját. A protestáns prédikátorsághoz meghatározott történelmi-társadalmi képzetek is kötődnek: a nép között élő, a népet vezető személy; sokszor az egyedüli értelmiségi a közösségében, falujában.

De mi az igehirdetés és az igehirdető szerepe ma, a modern, szekularizált korban? Isten igéjének szolgái az előző századokban számos olyan funkciót is betöltöttek, melyet ma már (részben) má-

sok végeznek: ismereteket a tanárok közölnek, a világ dolgairól pedig a média tudósít. Meg kell találnia tehát az igehirdetésnek azt a – gazdasági kifejezéssel élve – „piaci részt”, melyet elsősorban neki kell betöltenie. Nem könnyű feladat, de talán némi interaktivitással, a hallgatókra való odafigyeléssel, a kereslet-kínálat elve alapján a lelkész és az egyház is megtalálja a hivatása kifejtésére legalkalmasabb terepet.

Nincs könnyű dolga a lelképászturnak, hiszen az ünnepélyes alkalomhoz illő formát és tartalmat kell választania. Egy-zerre kell visszautalni a hitvalló ősök veretes, biblikus nyelvére, élnie a hitbészítés fordulataival, egyben pedig érthető módon felvetnie a ma emberének fontos kérdéseket. Hagyja-e magát a lelképásztor a „közszellemtől” vezetni a nép egyfajta szószólójává válva? Vagy éppen a divatoknak ellenállva önálló irányutatást kell adnia, rámutatva az egyház évezredes tanítására? Be tud-e építeni úgy egy-egy szép irodalmi idézetet, Reményik-, Tűrmezei- vagy József Attila-verssort, hogy az kulturálisan is építő legyen, de illeszkedjen az igehirdetés menetébe?

Az értékzavar és az identitáskeresés bizony nem kerül el Isten igéjének mai szolgáját sem. Élete állandó útkeresés:

milyen igénynek feleljen meg? Megmaradhat persze a számára leginkább adott terepen, az egyházi szakkifejezések, a „kánaáni zsargon” bűvös körében. Ennek az a szerepe, hogy jelezze: itt valami szent, különleges dolog történik, elszakadva a mindennapok hangzavarától. De ilyenkor sem tekinthet el attól, hogy (némi) beavassa a laikus hívőt az egyházi és bibliai tudományok rejtelmeibe, hogy ne maradjon „láthatatlan ikonosztáz” lelkész és gyülekezet között.

Vajon ki tudja-e olvasni a lelkész a pad-sorokban ülők tekintetéből, hogy „veszik-e az adást”, vagy a szent szöveg elszáll a fejük fölött? Mennyire szóljon az ige a régi hívekhez, a beavatottakhoz, vagy szólítsa-e meg a ritka vendégeket, sőt legyen-e mondanivalója az utcáról betévedt keresőknek is? A jól felépített szerkezet segít követni a gondolatmenetet: az elején a világos kérdésfeltevés, a kifejtés logikája, majd a tanulság levonása kordában tarthatja az időnként „barokkizáló” vonalvezetést”.

Rohanó világunk egyik fő tényezője az idő; a vele való gazdálkodást bizony az igehirdető sem nélkülözheti. A túl hosszán elnyújtott igehirdetést nehéz követni, a véget nem érő szóáradat a kívánttal ellentétes hatást eredményezhet,

IGE+HIRDETŐ

könnyen bóbiskolásra, elkalandozásra készíti a mindennapok stresszétől megfáradt igehallgatót.

Végül talán a „legrázósabb kérdés”: mennyire tud a lelkész – és általa az egyház – hitelesen válni, tehát a szószékéről hirdettek szerint cselekedni? Mert a hívek az „elv és gyakorlat” (túlzott) eltérését hamar észreveszik. A lelképásztori gyakorlat, a közösségépítő munka, a kapcsolatteremtő képesség, de a rendezett magán- és családi élet is élő példa lehet a közösség előtt. Idős, a Duna-deltát megjárt erdélyi lelkésztől hallottam: egész életünknek kell istentiszteletnek lennie.

Vajon ki tudná ma megszólítani a híveket, ki tudna értelműkhöz szólni Túróczy Zoltánéhoz és Sréter Ferencéhez hasonló karizmával vagy Keken Andráséhoz mértető tudással? Alkalmas-e mai korunk igehirdető személyiségek, „papnagyságok” kiemelkedésére? E kérdéseket, melyeket hívek és lelkészek bizonyára sokszor feltettek, még tovább lehetne szaporítani. Útkereső korunkban talán azt lehet leginkább elvárni az igehirdetéstől, hogy a lelkész személyes, őszinte meggyőződésével, korszerű, igényes, de méltó módon kézen tudja fogni és fel tudja emelni hallgatóságát, a híveket.

■ CZENTHE MIKLÓS

Kapcsolatépítők

Jó barátok közt címmel, az emberi kapcsolatok jegyében rendezett ifjúsági csendeshétvégét az EKE (Evangelikusok Közössége az Evangéliumért) Alapítvány február első hétvégéjén Piliscsában. *Blatniczky János Dániel* a keresztény barátságáról, *Böjtös Attila* a szerelemről, *Györfi Mihály* pedig a szülők és gyermekek közötti kapcsolatról tartott előadást az ország minden szegletéből érkezett mintegy százhatvan résztvevőnek. Végül a záró istentiszteleten *Kiss Péter* az igaz barátot, Jézust mutatta be a fiataloknak, aki – a tökéletesség példjaként – nemcsak barátaiért, de ellenségeiért is az életét adta.

■ ADÁMI ESZTER

FOTO: GYÖRFI ESZTER

Költőnőről az evangélikus nők klubjában

Bíval teljes életem – ezt a címet viseli *Szita Istvánné Bérczi Margit* (képiünkön) nyomtatásra váró életrajzi regénye *Petróczi Kata Szidóniáról*. A nyugalmazott lelkész az evangélikus nők klubjának február 2-i alkalma ismertette könyvének kéziratát, egyben bemutatta evangélikus énekszerzőknek, az első magyar költőnőnek a szenvedésekkel teli sorsát. *Petróczi Kata Szidónia* halálának háromszázadik évfordulójáról októberben emlékezünk meg.

FOTO: B. PINTÉR MARTA

HIRDETÉS

Pályázat

A Soproni Evangélikus Egyházközség presbitériuma pályázatot ír ki a Hunyadi János Evangélikus Óvoda és Általános Iskola igazgatói állására.

Feltételek: jelölt lehet, aki evangélikus vallású pedagógus, konfirmált, az egyházközségi tagság feltételeinek legalább öt éve megfelel, egyházának hűséges tagja, legalább öt éves pedagógusi, illetőleg felsőoktatási intézményben oktatói munkakörben szerzett gyakorlattal rendelkezik, és a képesítése megfelel az általános iskolában, a szaktárgyában a legmagasabb évfo-

lyamra előírt képesítési feltételeknek, vagy legalább ötéves, közoktatási intézményben szerzett oktatói (hitoktatói) gyakorlattal rendelkező evangélikus lelkész.

Az igazgatói megbízás hat tanévre szól. Az iskola igazgatója a Soproni Evangélikus Egyházközség presbitériumának hivatalból tagja.

Jövedelem: a közalkalmazotti bértábla szerint.

A munkába állás időpontja: 2008. augusztus 1.

A pályázatnak tartalmaznia kell a szakmai önéletrajzot, a szakmai prog-

ramot, a vezetői programot és a helyzelemezésre épülő fejlesztési elképzeléseket.

A pályázathoz csatolni kell a legmagasabb szakmai végzettséget igazoló okirat másolatát, erkölcsi bizonyítványt, lelkészi ajánlást.

Pályázat beküldési határideje: az Oktatási Közlönyben való megjelenéstől számított harminc nap.

A pályázatot a következő címre kell beküldeni: Soproni Evangélikus Egyházközség, 9400 Sopron, Bunker János Rajnárd köz 2.

Az elmúlt hetekben a Magyarországi Evangélikus Egyház hívei, lelkészei, gyülekezetei számos esetben szembesültek azzal a széles körű társadalmi elégedetlenséggel, amely az egészségbiztosítási rendszer kormányzati átalakítását övezi. Több társadalmi szervezet kereste meg egyházunkat, felhívva a figyelmet jobbító szándékú kezdeményezésére.

A gyülekezeteinkről érkező vélemények nyomán a Magyarországi Evangélikus Egyház Országos Presbitériuma szükségesnek látja, hogy e kritikus időszakban szóljon a hazai egészségügy helyzetéről. Az állampolgár és a keresztény ember felelősségén túl erre kötelez bennünket szeretetszolgálatunk múltja és jelene, az elcsúszott, kiszolgáltatott emberek iránti együttérzés; az ágazatban számarányunkhoz képest mindig is nagyobb szerepet vállaló nagy magyar evangélikus gyógyítók – *Bókay János*, *Markusovszky Lajos*, *Balassa János*, *Lumnitzer Sándor*, *Schöpf-Merei Ágoston*, *Krompecher Ödön*, *Szentágotthai János* és sok jelenleg is szolgáló orvos – példája, az egykori diakonissza ápolónővérek és a szeretetintézményeinkben ma dolgozó testvéreink áldozatos munkája.

Az egészségbiztosítás átalakításával kapcsolatban hangoztatott célokkal – „jobb minőségű ellátás, igazságosabb hozzáférés, a hálapénz és a kiszolgáltatottság megszüntése” – mindannyian egyetértünk. Ugyanakkor számunkra is kérdéses, hogy ezek elérésére alkalmas eszköz-e profitérdekelt szereplők hangsúlyos bevonása a járó- és fekvőbeteg-ellátás szervezésébe, finanszírozásába.

Véleményünk szerint az új egészségpénztáraknak elsősorban a magyar gazdaság és társadalom szerkezetében feszülő súlyos ellentmondások miatt nem lesz módjuk pozitív hatást gyakorolni az ágazat fejlődésére. A gyógyítás világszerte növekvő költségigényével szemben hazánkban az európai átlagtól jelentősen elmaradó személyijövedelemadó- és járulékbetétel áll. Ugyanezért viszont jóval kisebb a kezelési elégtelenségének pénzügyi kockázata – járadékterher rokkantság, munkanélküliség esetén – is. E tények mentén az új szereplők is inkább restriktív módon (szolgáltatások és szolgáltatások korlátozása), mintsem a piaci magatartás pozitív elemeivel (beruházások, fejlesztések) törekedhetnek csak hasznuk biztosítására.

A valódi, teljes gyógyításra és társadalmi reintegrációra így motiválatlan rend-

szer nem alkalmas a szolgáltatói struktúra helyes formálására, a jobb hozzáférés biztosítására sem. Ezért félő, hogy a népességügyi szempontok helyett politikai, szakmai érdekek mentén eddig kialakult területi egyenlenségeket nem korrigálja, hanem éppen tovább súlyosbítja a hazánk nagy részén nehezen értelmezhető ellátói verseny erőltetésére.

Végül azt sem látjuk világosan, hogy az új struktúra mivel tudja a hálapénz, a kölcsönös kiszolgáltatottság valóban romboló problémakörét kezelni. A kiadás-csökkenés logikájában nem jelenik meg a nagy szellemi tőkét koncentrálnak szakmai műhelyek valódi megbecsülésének szándéka. Várható, hogy az ott dolgozók meggyerése nélkül, sőt ellenében végrehajtott további változtatások még jobban felgyorsítják e szellemi tőke erózióját (elfásultság, kivándorlás), amelynek pótlása évtizedek alatt sem lesz majd lehetséges.

Nem kétséges, hogy a jelenlegi magyar egészségügyi, egészségbiztosítási rendszer számos ponton változtatásra szorul. A sikeres, széles körben elfogadott változtatás záloga ugyanakkor a közbizalom, melynek hiányában még a szakmailag jó kezdeményezéseket sem lehet érvényre juttatni.

A Magyarországi Evangélikus Egyház Országos Presbitériuma támogat minden olyan kezdeményezést, melynek célja, hogy a társadalombiztosítás átalakításának kérdésében minél szélesebb körű konszenzus alakulhasson ki. Fontos, hogy hiteles információk alapján, alapos hatásvizsgálatok nyomán el lehessen osztani azon feltételezéseket, melyek szerint az új szabályozás a rossz egészségi és anyagi állapotban lévő honfitársainkat a jelenleginél is kiszolgáltatottabbá, a politikai és üzleti érdekek játékszerévé teszi.

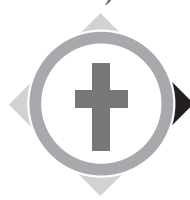
A fentiek alapján kérjük a Magyar Országgyűlés tagjait, hogy a köztársasági elnök döntése nyomán, az egészségbiztosítási pénztárakról szóló törvény (T/4221. sz. javaslat) újbóli napirendre kerülésekor olyan döntést hozzanak, mely az általuk képviselt választópolgárok döntő többsége számára elfogadhatóvá, előnyössé, érthetővé teszi a társadalombiztosítási rendszer átalakítását.

A Magyarországi Evangélikus Egyház nevében kifejezzük kétségünket az egészségügyi formálásában való elvi és gyakorlati közreműködésre.

► A Magyarországi Evangélikus Egyház Országos Presbitériuma

Keresztény kultúra?!

ÉGTÁJOLÓ

Egyre sokszínűbb, mozaikszerűen szét-darabolódott világunkban kevés az olyan szál, kötelek, amely egybetartja a szétszórtan élő, körülbelül tizenöt millióra becsült magyarságot. A legerősebb kapocs azonban mindenképpen a nyelv és a kultúra. Az önmeghatározáson túl talán ez a két legfontosabb tényező az alapja magyar önazonosságunknak.

Ma, amikor a közéleti, politikai diskurzus eléggé mostohán bánik mindazzal, ami keresztény vagy egyházi jelzöt visel, úgy érzem, bátor színvállalás, ha templomi istentiszteleti keretben kap helyet a kultúra. Kolozsváron az idén ez történt: a magyar kultúra napja alkalmából rendezett központi megemlékezésnek január 22-én a belvárosi evangélikus templom adott otthont.

Erdélyben nem újszerű jelenség, hogy templomainkban nem csak a szigorúan vett vallási ünnepek vannak megtartva. Lehet, hogy a különleges sorshelyzetnek köszönhetően fonódnak össze szorosan a hagyományok, a kultúra, a közélet és a kereszténység. Ez a szimbiozis azonban nem természetellenes, korántsem számít anakronisztikusnak.

A magyar kultúra napja azonban nem csupán egy dátum, egy évforduló, amelyről ünnepélyesen megemlékezünk. Annál sokkal többet jelent, vagy legalábbis kellene, hogy jelentsen. Erdélyben mindig megrendíti az embert a gazdag nemzeti múlt, a küszködésekkel teljes közelmúlt és jelen, valamint a néha reménytelennek tűnő jövő feszültsége. A magyar

kultúrát ünnepeljük és azokat az embereket, akik sokat tettek egykor, és tesznek ma is azért, hogy értékeink, hagyományaink ne veszítsenek régi fényükből.

A kultúra szó hallatán százféle gondolat kavargó valamennyiünk fejében. Olyan sok mindent jelenthet, mindannyiunknak egy kicsit mást. Am azt bizonyára mindenki el tudja fogadni, hogy – épp szellemi jellegeből adódóan – része, lényege az érték, az érték teremtése. S mivel ez az érték mindig a legfőbb jó, a legigazabb, a legkövetkezős irányába nyitott, a vallás elválaszthatatlan a kultúrától. Vallásfenomenológiailag és vallástörténetileg egyértelműen kimutatható, hogy ahol a transzcendencia irányába való nyitottság – akár direkt, akár indirekt formában – nem jelenik meg, ott a kultúra – akár mint művészet, akár mint etikai tevékenység vagy tudomány – valamilyen módon csorbat szenved.

Hogy mit is jelent ma kultúránk, önazonosságunk számára az Isten, a hit, a kereszténység, a vallás fogalma? Ezen el lehet, el kellene komolyan gondolkodni. „Felelős” aggodalmaskodók a társadalmi hisztériakeltés kedvéért buzgón óvnak a „népek ópiumától”, az újra hódító keresztény kurzustól, a veszeljes klerikalizálódástól, a keresztény szellemiség ártó hatásától. Próbálják igazolni, hogy a vallásos kultúra általános térvessztésével, a szervezett, intézményes vallásosság visszaesésével egyre erőteljesebbé válik a keresztény szellemiség, mind az irodalom, mind a filozófia, a közgondolkodás

vagy éppen a képzőművészet területén. Végül is a világnézeti polarizálódás, a pluralista társadalmi berendezkedés, a visszafordíthatatlan szekularizáció oda vezetett, hogy a kereszténység, a vallási hang, az egész disszonáns istenkérdés, a Krisztus-paradoxon szépen kisodródott a köztudatból, s az egész kérdést így egyfajta wittgensteini hallgatással lezárt-nak tekintik.

Külön lehet-e választani: vagy kultúra, vagy kereszténység? Én azt mondom: a kettő együtt. Lehet-e ma keresztény szellemiség által inspirált kultúráról beszélni? Hogyan kell ezt munkálni? Nagy alázattal. Nem a régi idők kell visszasírni. Mindig abból kell kiindulni, ami van. Természetesen a régi, hagyományos értékeket meg kell őrizni, tovább kell adni. De látni kell: a kultúrtradíció sohasem lehet cél, hanem csak eszköz. Példa, amelyre föl kell építeni egy új világot.

Itt szóba jöhet kultúránk zsidó-keresztény gyökere: mindenki elismeri a Biblia, a keresztény irodalom hatását a szepirodalom, a magyar próza és költészet kialakulására. Az sem kétséges,

hogy a modern képzőművészet is a bibliai tematikából, a szimbolikus liturgiai cselekmények, rituálék, vallási jelképek ábrázolásából, megjelenítéséből fejlődött ki. Mindmáig kevés az olyan mű – akár szöveg, akár képzőművészeti vagy mozgással létrehozott alkotás –, amely valamilyen módon, az indirekt formában is, ne Istenről szólna, amely ne érinten-e lét transzcendens vetületét.

Szerintem azonban nem elég keresztény, vallásos gyökerekről beszélni. Nem lehet és nem is kell a keresztény szellemiséget, a keresztény biblikus gondolkodást, erkölcsöt a múltból itt felejtett relikviának tekinteni – hiszen van a kultúra fájának törzse, koronája is. Nem véletlen, hogy az egyik legmarkánsabb kortárs gondolkodó, *Jürgen Habermas* olyan értelemben beszél újabb írásában a posztsekkularizmusról, mint a valláshoz való visszatérés korszakáról, a vallástalanság végéről.

A mai magyar kultúráról úgy is lehet beszélni, mint a keresztény gondolkodás és szemlélet által meghatározott, inspirált kultúráról. A mai embernek és vele a mai kultúrának is szüksége van egy lényegesen mélyebb értelmű kérdésre. Ha egy kultúra elveszti függőleges vetületét, ha istentagadóvá válik, gyökérlenné, tényleges identitását megtagadva, akkor elzúllik, tönkremegy, és magával rántja az értékvesztett, zavarodott társadalmat is.

Természetesen az, hogy a kereszténység tárgyi, szellemi valóságként a

világban él, formailag mindenképpen meghatározza életünket, és kísér minden fontosabb eseményét. Az alapkérdés azonban az, hogy miként válik életünk forrásává, hogyan lesz ittlétünk alapjává. Szükség van a keresztény magyar kultúrára: a kereszténység a kinyilatkoztatásból merített, és az Istenről jött. A hit által megismert igazságok elmélyítik, kitágítják és tágabb horizontra helyezik mindazokat az értékeket – igazságot, jóságot, szépséget –, amelyeket az ember a természetes eszével, szaktudományával, művészeti tevékenységével ki tud alakítani.

A keresztény hit, életszemlélet, erkölcs, az Istennel történő mély, állandó párbeszéd ne tartozéka legyen ennek a kultúrának, ne csak divatos kelléke, amelyet esetenként felszínre hoz egy-egy korhangulat: alapja legyen, határozza meg gondolkodásunkat, szellemi, tárgyi értékeinket, alkotókészségünket, egész kultúránkat. Legyen életünk forrása, éltető ereje.

Adorján Dezső Zoltán püspök Erdélyi Egyházkerület

Fiatalok között is a legfiatalabb

Új püspököt iktattak a szlovákiai Eperjesen

► Hosszas választási folyamat eredményeképpen új püspöke van a Szlovákiai Evangélikus Egyház Keleti Egyházkerületének. Február 2-án, szombaton a hívekkel zsúfolt eperjesi evangélikus templomban dr. Miloš Klátik, az egyház egyetemes püspöke iktatta be tisztségébe az új főpáztort, Slavomír Sabol eddigi espereshelyettesét. Így – az eddigi keleti püspök, Igor Mišina tavalyi lemondását követően – csaknem egy éven át csonka püspöki kar ismét teljes. Ezzel befejeződött az a tisztújítási folyamat, amelynek keretében nem egészen két év alatt mindhárom püspöki tisztségre új személyt választottak. Valamennyien az újabb nemzedékhez tartoznak, hiszen a pozsonyi Miloš Klátik negyvenéves, Milan Krivda, a Nyugati Egyházkerület Zólyomban székelő lelkes vezetője negyvenegy, a most beiktatott Sabol püspök pedig mindössze negyvenéves.

Ez az életkor talán magyarázatot ad arra is, hogy az istentiszteleten jelen levő dr. Fabiny Tamás, a Magyarországi Evangélikus Egyház külügyekért is felelős püspöke miért a következő igével áldotta meg a szolgálatba lépő püspöktársát: „Ne mondd, hogy fiatal vagy, hanem menj, ahova csak küldelek, és hirdesd, amit csak parancsolok! Ne félj tőlük, mert én veled leszek, és megmentelek! – így szólt az Úr.” (Jer 1,7–8)

A szlovák állami televízió által is közvetített ünnepi istentisztelet az új kezdetről és az ezzel kapcsolatos reményről szólt. Az új püspök a koinónia (közösség), mártíria (tanúságtétel) és a diakónia (szolgálat) hármas programját hirdette meg. Az első területet tekintve azt tartaná kívánatosnak, ha a hívek minél gyakrabban élnek

átadjanak, hanem a diákok hitét is kell, hogy erősítsék. A szolgálat összefüggésében pedig az átlátható gazdálkodásnak, valamint diakóniai munkatársak képzésének a szükségességét hangsúlyozta.

A szlovák evangélikusok keleti kerületének központja az az Eperjes, amely – Sáros megye székhelyeként – egykor az itt élő magyarok számára is oly fontos lelki és kulturális központot jelentett. A püspöki székháznak az egykori Eperjesi Kollégium belvárosi épülete ad otthont. Belső falain most is ott olvasható több magyar nyelvű felirat és emléktábla. Ezek számos egykor itt tanuló vagy tanító kiválóságnak állítanak emléket. Például Kossuth Lajosnak, aki 1838–39-ben volt az itteni jogakadémia hallgatója. Jó tudni továbbá, hogy Eperjesen olyan 20. századi – evangélikus – kiválóságok is születtek, mint Hamvas Béla író vagy Maléter Pál, az 1956-os forradalom és szabadságharc mártírja. Az is tény ugyanakkor, hogy a legutóbbi népszámlálás idején Eperjes 95 ezer lakójából mindössze 203-an vallották magukat magyarnak.

Köszöntőjében a Magyarországi Evangélikus Egyház Északi Egyházkerületének püspöke utalt arra a személyes vonatkozásra, hogy apai nagyanyja is Eperjesen jött a világra, dédapja pedig abban a községben, Külemezőn (Kuková) volt egyházfelügyelő, amelyben Sabol püspök született. Fabiny Tamás átadta továbbá a magyarországi szlovák hívek áldáskívánásait is, valamint utalt arra, hogy az egyházvezetők egy új nemzedéke talán túl tud lépni a múlt megannyi teherételen, és egyházhoz méltó módon példát tud adni ma is szemben álló közösségek számára.

Slavomír Sabol püspök egyebek mellett Lipcsében és Münchenben is folytatott teológiai tanulmányokat. Felesége, Lubica Kozlejevová tanár; három gyermekük van: Samuel, Lidia és Lea. Püspöki szolgálatát Zsolt 127,1 („Ha az Úr nem építi a há-

Poroljuk le szerelmünket!

Rendhagyó meghívó a Házasság Hétvége mozgalomba

► Több mint húsz esztendővel ezelőtt érkezett Magyarországra az a mozgalom, amely a megfáradt párkapcsolatok megújításához igyekszik segítséget nyújtani. Az 1962-ben Spanyolországban elindított katolikus kezdeményezés – Marriage Encounter – hazánkban a Házasság Hétvége nevet kapta. Több mint három esztendeje már „protestáns szárnya” is van. Ennek egyik lelkes szervezőjét, Bencze András székesfehérvári lelkesztő kért meg, hogy avasson be szolgálatukba. Beszélgetésünk kedves aktualitása, hogy András és felesége, Tímea idén nyáron ünnepelhetik huszadik házassági évfordulójukat.

– Miként kerültek a Házasság Hétvége mozgalom tagjai közé?

– Meghívtak bennünket. Először úgy véltük, ez valami párterápia. Nem is akartunk elmenni. Azt tartottuk, nem olyan rossz a mi házasságunk. Egyébként pedig ha lenne egyszer szabad hétvégénk, azt értelmesen tudnánk eltölteni magunk is. Ezekkel az érvekkel néhányszor sikerült is elhárítanunk a meghívást. Aztán egyszer mégis beadtuk a derekunkat. Nem bántuk meg.

– A három éve működő protestáns „szárny” szerveződése miben különbözik a katolikusétól?

– A lényegét tekintve semmiben sem. Két apró dologban mégis. Az egyik, hogy a protestáns szervezésű alkalmakhoz természetesen a reformáció egyházainak istentiszteleti liturgiája kapcsolódik. A másik különbség vagy inkább sajátosság abból adódik, hogy még újak vagyunk. A résztvevők száma átlátható, szinte mindenkit ismerünk a közösségben. Ez azonban mulandó állapot, s reméljük, hogy később nem ebből a kezdeti lendületből táplálkozunk majd, hanem abból – katolikus testvéreink már itt tartanak –, hogy együtt tapasztaljuk meg Isten ajándékait.

– Ma sokan tartják elavult intézménynek a házasságot. Azt mondják, a modern időkben újfajta kapcsolati formákra van szükség. Mi a véleménye erről? Ha feltételezzük, hogy igazuk van a kételkedőknek, akkor nem fölösleges dolog, hogy küzdjön az ember a házasságáért?

– Ha komolyan vesszük azt, ami az

esküvőnkön történt – azt, hogy a gyűrűket az oltárról vette le a lelkész –, akkor Istentől fogadtuk el házasságunkat. A Szentírás arról tesz bizonyosságot, hogy Isten az embert a maga képmására alkotta, férfivá és nővé teremtette. Nem az a kérdés tehát, hogy mi minek tartjuk a házasságot, örök érvényűnek vagy elavultnak. Az a fontos, hogy Isten minnek látja. Ő teremtette a házasságot. Belerajta saját hasonlatosságát. S ha a bűn miatt töredékesen is, mégis Isten jelei vagyunk a világban az egység, a megbocsátás, a szeretet, az új élet adása által.

Amikor „küzdünk a házasságért” – hogy az Ön kifejezését használjam –, akkor Isten teremtéséért küzdünk. Feleséggel együtt sokat jelent nekünk az a felismerés, hogy a Biblia nyelve többször fogalmaz meg folyamatban lévő dolgokat múlt időben. Ilyen a teremtés is. Isten megalkotta a világot, ám ez nem lezárt folyamat: azóta is szünet nélkül folyamatosan teremti. Ilyen az örök élet; Jézus Krisztusban már a miénk, Pál mégis azt írja a Filippi levél második fejezetében: „... munkáljátok üdvösségeteket...” Hasonlóképpen a házasság is folyamat: Isten egybeszerkesztette, de közben ezen az egységen munkálkodunk minden nap. Ez a „kétidejűség” adja a bizonyosságot, hogy nem szélmalomharcot vívunk, amikor a házasságunkért küzdünk. Hiszen Isten szerkesztette egybe, ő teremti bennünk naponta az egységet.

– Már szinte választ is adott a következő kérdésre: rámutatott Isten házasság gondozó szerepére. Mégis érdeklődöm, Ön szerint emberileg mit lehet tenni azért, hogy egy „unalomba fulladt” házasság megújuljon?

– A Házasság Hétvége mozgalom nem terápia, nem is házasság gondozó szakemberek vezetik. Olyanok álltak az élére, akik maguk is a saját házasságuk építésén gondozásán fáradoznak, és tapasztalataikat szívesen megosztják másokkal. Céljuk nem az, hogy megoldást adjanak, hanem hogy példaként szolgáljanak arra, hogy érdemes küzdeni, őszintének lenni, bizalommal lenni egymás iránt.

– Hogyan kapcsolódhatnak be az érdeklődők a Házasság Hétvége mozgalomba?

– Évente egy alkalommal tartunk újonnan jelentkezőknek úgynevezett első hétvégét, ami a bekapcsolódás „előszobája”; az idén ez október közepén lesz. Erre olyan párokon keresztül lehet jelentkezni, akik már voltak ilyen hétvégén. A feltételek: legkevesebb öt év házasság, a házaspár közös részvételi szándéka és az a felismerése, hogy jó volna kicsit leporolni a kapcsolatukat. Fontos, hogy Isten felé nyitottak legyenek – tehát nem kell feltétlenül szoros egyháztagság, de egyházi esküvő nem árt –, és hogy más felekezettűeket el tudjanak fogadni a közösségben.

Aki eljön, azzal igyekezzünk személyesen is beszélgetni előtte. Számunkra is fontos volt a mozgalomba való bekapcsolódásunkkor, hogy meghívtak bennünket. Ezt a hívást szeretnénk továbbadni. Úgy érezzük magunkat a házasság Hétvége mozgalomban, mint Jézus tanítványait, akik nem is annyira saját elhatározásukból követték az Urat, hanem mert hívást kaptak. Ez többlet és megtartó erő. Ilyen hívást kaptunk mi is. S érezzük ennek erejét...

■ B. PINTÉR MÁRTA

Az újonnan beiktatott szlovák püspök, Slavomír Sabol és Fabiny Tamás

a gyónás és az úrvacsoravétel lehetőségével. A tanúságtétel témakörében különösen fontosnak tartja, hogy az egyház ne maradjon a templom falain belül, és utasítsa el a szocializmus idejére jellemző féltelmet. Ezzel a nyitással összefüggésben hangsúlyozta azt is, hogy az egyházi iskolák tanárai nemcsak tananyagot kell, hogy

zat, hiába fáradoznak az építők”) és Jn 21,17 („Uram, te mindent tudsz; te tudod, hogy szeretlek téged”) jegyében szeretné végezni.

A magyarországi evangélikusok is bizalommal tekintenek Sabol püspök szolgálatára és a megújuló szlovák evangélikus egyház életére.

■ F. T.

HIRDETÉS

Szentföldi utakra hívunk 2008-ban is – végleges időpontokkal

Folytatja a tizenhét éves önkéntes megvalósított zárandokutak szervezését, bibliai helyek fölkérését az Ökumenikus Tanulmányi Központ (ÖTK). Ezek az utak lehetővé teszik, hogy a rajtuk részt vevők közvetlen és személyes tapasztalatokat szerezzenek a bibliai helyszíneken – 2008-ban, a Biblia évében is, amikor minden magyar keresztény felekezet fokozottan figyel a Szentírásra.

2008-ban két látogatást szervezünk Izraelbe.

Az első május 15. és 22. között (8 nap/7 éjszaka) „Jézus nyomában” jár majd Galileában (Názaret, Kapernaum, Kána, boldogmondások hegye), Júdeában (Jeruzsálem, Betlehem, Holt-tenger), de a Földközi-tenger partján is (Cezárea, Akkó, Joppe). Az út ára félpanzióval 245 000 Ft, amely minden költséget tartalmaz.

A második – egyiptomi és jordániai szent helyekkel bővített – út október 23. és november 2. között lesz. Ára az alakuló körülményektől függően később válik ismertté.

Mindkét út előkészületeiről részletes tájékoztatást ad az ÖTK (1114 Budapest, Bocskai út 15.; tel./fax: 1/466-4790) vagy Gimesi Zsuzsa szervező lelkész (70/508-7624).

► Háromrészes ifjúsági vezetőképző „tanfolyam” ért véget az erdélyi Apácán. A 2007 októberében tartott első részt Körmendy Petra és két társa vezette, itt az áhítatok megtartásának módszertanáról volt szó. A második, novemberi alkalmon Baranyayné Rohn Erzsébet, Baranyay Csaba és Smidélisz Gábor a zenés alkalmak, illetve a Tamás-mise megrendezésével kapcsolatos tapasztalatait osztotta meg a résztvevőkkel, míg a harmadik, befejező „tréning” ez év január 26. és 28. között elsősorban szervezési kérdések kerültek napirendre.

Mitől jó vezető egy vezető? Mert rátermett? Mert sok tapasztalata van, és elegendő tanult már a saját sikereiből és hibáiból? Ezek nem elhanyagolható szempontok. Ha lenne egy olyan képzés, amelynek során elméleti síkon közelítenék meg a szervezési munkákkal, csoportvezetéssel együtt járó feladatokat, az bizonyára megkönnyítené a vezetők dolgát. Egy ilyen képzésen támpontokat kaphatna a résztvevő, olyan ismereteket, amelyeket aztán könnyen átültet-

het a gyakorlatba. Hát akkor legyen ilyen képzés!

Az őszi-téli hónapokban tartott, három alkalomból álló sorozat keretében olyan témák kerültek elő a lelkes, érdeklődő ifjak körében, mint például hogy miként tartsunk áhítatot, mire figyeljünk táborozás közben, mit kell tudni a Tamás-mise liturgiájáról, vagy hogy milyen szempontok alapján kell elkészíteni egy böjti csendesnap költségvetését. Sokféle megbeszélendő sűrűsödött bele tehát a három hétvége programjába; az ifjúsági munkások pedig nyitottak voltak minden újra, és szemmel láthatóan ügésdedtek.

E sorok írója Marton Tamással és Bakay Péterrel kerestem fel január utolsó hétvégéjén – a képzés ötletgazdájának, Simonné Nagy Ilona lelkésznek a felkérésére –, hogy felkeresse Apácát. „Tanítványainknak” volt dolguk bőven: ki kellett dolgozniuk egy-egy képzeletbeli program részletes tervét, kitalálni, hogyan hirdetik, reklámozzák az alkalmat, kiszámolni, mire mennyi lejt kell majd elkölteni, és végig-

FOTO: GAZDAG ESZUZSANNA

Vezetőképző Apácán

gondolni, hogy a szervezés során milyen buktatók várhatnak rájuk. A fiatalok állták a sarat, a programok pedig remélhetőleg idővel megvalósulhatnak.

A búcsú így hangzott: „Jó volt egy kis darab Magyarország, gyertek máskor

Pillanatkép az egyik csoportfoglalkozásról

FOTO: MARTON TAMÁS

is!” „Jó volt egy nagy darab Erdély! Szívesen jövünk!” – volt a válasz. A képzés finanszírozásáért pedig sok köszönet illeti a Romániai Evangélikus-Lutheránus Egyházat és a Magyar Evangélikus Konferenciát.

■ MÁDY ERZSÉBET

Egyházi kulturális intézmények prés alatt

Hogyan érinti országos gyűjteményeinket a támogatáscsökkentés?

► Százmilliókkal csökkent az utóbbi években a magyarországi egyházi gyűjtemények állami támogatása: idén összesen 325 millió forintot osztozik az ország több mint száz ilyen jellegű intézménye. Az anyagi nehézségek miatt még az a helyzet is előállhat, hogy az egyházak nem fogják tudni kiállítani vagy kiállításra kölcsönadni egyes műkincseiket, ha múzeumaik fenntartása veszélybe kerül. A Magyarországi Evangélikus Egyháznak három, budapesti székhelyű országos gyűjteménye van: múzeum, levéltár és könyvtár. Miként érintik ezeket a megszorítások? Hogyan vélekednek a kialakult helyzetről országos gyűjteményeink vezetői? Arra kértük őket, értékeljék saját szakterületük, intézményük jelenlegi állapotát, gondjait, lehetőségeit.

Amint a sajtó hírt adott róla, tavaly december 14-én Bölskei Gusztáv, a Magyarországi Református Egyház Tiszántúli Egyházkerületének püspöke, a zsinat lelkes elnöke sajtótájékoztatón adott hangot egyháza tiltakozásának az egyházi közgyűjtemények állami támogatásának idei évre tervezett csökkentése miatt, illetve bejelentette, hogy a református egyház nem kíván részt venni a reneszánsz év programjain.

Ezzel kapcsolatban elsőként Hafenschner Károlyt, egyházunk országos irodájának igazgatóját kérdeztük, aki szövegvölként korábban már nyilatkozott az ügyben. Kérdésünkre megerősítette:

– Az evangélikus egyház komolyan veszi kulturális misszióját. A reneszánsz év programjában részt veszünk, de hangsúlyozzuk: gyűjteményeink a nemzet, a köz javát szolgálják. Kutathatók, látogathatók, megtekinthetők, nincsenek elzárva senki elől sem. Közfeladatot látunk tehát ez éven értekek megőrzésével, éppen ezért lehetetlennek tartjuk, hogy az egyház(ak) kezelésében lévő nemzeti kincsek fenntartására egyre kevesebb a pénz. Számszerűen: idén 22 970 300 forintot, 12 millióval kevesebbet kap a célra az evangélikus egyház. Az említett összeget egyházunk 80 millióra egészíti ki, tehát ehhez az „egyegyed-hez” közel háromnegyednyit tesz hozzá. Természetesen lehetőségünk van pályázni, ám a pályázatok adott esetben a pénzre „rászoruló” egyházi gyűjtemények között teremhetnek egészségtelen versenyt – fejtette ki az irodaigazgató.

Dr. Harmati Béla László, az Evangélikus Országos Múzeum (EOM) igazgatója

– Az evangélikus egyház rendelkezésére álló anyagi forrásokat belső konszenzuson alapuló megállapodás szerint öt részre osztottuk. Ennek értelmében a felhasználható pénz százalékos arányban megoszik a levéltár, könyvtár, múzeum, a vidéki gyűjtemények között, és van egy közös keret is. A Medgyessy-kormány idején összesen 800 millió forintot kapott 135 hazai egyházi közgyűjtemény – ebben valamennyi történelmi egyház benne van –, majd két évvel ezelőtt 500, mára pedig 325 millióra csökkent ez az összeg.

Hogy legyen mihez viszonyítani: az EOM költségvetésének 95 százaléka bérekre, rezsi-re megy el, nem egészen fél-millió (!) forint marad restaurálásra, kiállításra. Egy minimálbérrel foglalkoztatott teremőr fizetése járulékokkal együtt éves szinten egymillió forint, egy oltárkép restaurálása – az ilyen munka „alapfunkcióink” közé tartozik – több millióba is kerülhet... Elbocsátani már nem tudunk, a személyzet minimális, a tudományos munkatársakat pedig nem lehet nélkülözni. Közéledik például a reformáció megindulásának ötszázadik évfordulója – a méltó ünneplésre már most tudományosan és szakmailag is készülni kell. Az Evangélikus Hittudományi Egyetem Egyháztörténelmi Tanszéke mellett egyházi gyűjteményeiket jelentik azt a tudományos háttérbázist, központot, ahol tudományos kutatókat is fogadunk.

Bevételeinkből, pályázatokon nyert pénzekből s főleg az egyház által számkunkra átutalt, az országos irodaigazgató által említett összegből gazdálkodhatunk. A pénz megléte vagy hiánya azért központi kérdés, mert feladatunk, sőt küldetésünk, hogy az országban bárhol fellelhet evangélikus műtárgyakat gondozzuk, megőrizzük az utókornak – te-

hát nem öncélú a létünk. De ha már bevételekről beszélünk, hadd jelentsem örömmel, hogy az elmúlt évben az EOM több mint kétszáz százalékkal növelte látogatottságát – 2400 főről 7600-ra –, s így a jegyekből származó bevétel is háromszorosára nőtt.

A „bojkott” kifejezés számomra idegenül cseng, hiszen közjavakat őrző gyűjteményekről van szó, ám itt szeretném aláhúzni: az állami támogatás éppen ennek a ténynek a fényében jár. Hiszen például nekünk, az Evangélikus Országos Múzeumnak ugyanazon követelményrendszernek kell megfelelnünk, mint bármelyik államinak, a magyar és nemzetközi kritériumokat teljesíteniük kell. Elmondható, hogy az állami szektorhoz viszonyítva az egyházi közgyűjtemények nagyságrendileg kevesebb támogatást kapnak. Az esztergomi Keresztény Múzeum például számos, kiemelkedően jelentős műkincset őriz, de a mi intézményünk is országos szakmúzeumként van bejegyezve, működési engedélyünket is így kapjuk.

Bízom benne, hogy közös projektek létrehozására is lesz lehetőség egyházi gyűjteményeink összefogásával, s addig is, míg többet látunk a jelenleg sok kérdéssel és bizonytalansággal teli jövőből, hadd tájékoztassak arról: február 12-én – evangélikus kezdeményezésre! – megalakul az Egyházi Múzeológusok Egyesülete a Deák téren, mely mint érdekképviseleti szerv (de maga a megalakulás ténye is) némileg „válszállék” is szolgál a fent elmondottakra.

Dr. Mátyóki János, az Evangélikus Országos Könyvtár (EOK) igazgatója

– Az egyházi gyűjtemények fenntartása az állam és az egyház közötti kérdés. A gyűjteményeknek ebben nincs közvetlen szerepük; szakmai szempontból természetesen tájékoztathatják akár fenntartójukat, akár az illetékes állami szervet.

Az egyházi gyűjtemények támogatásának csökkenése oly mérvű, hogy fölmerült a gyanú: lassan eltűnik ez a költséghely. Az előzményekre most nem térek vissza, csupán az 500 millióról 325 millióra történő csökkentésről szölok. Miután a tervezett összeg nyilvánosságra került, az Egyházi Könyvtárak Egyesülése – mint független szakmai szervezet – élénk levelezésbe kezdett; állami részről pedig olyan megnyilvánulás hangzott el, hogy a gyűjtemények nevesített céltámogatásként ugyan kevesebb pénzt kaptak, de egészében véve az egyházak állami támogatása

Kép az Evangélikus Országos Múzeumból: templomalapítást megőrkítő olajfestmény. Valószínűleg 17. századi német munka. Restaurálása 600 ezer forintba kerül.

2008-ban tisztesen nő, tehát az egyházak ki tudják egészíteni a soványra sikerült 325 milliót.

Mint az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének elnöke vitathatóan találtam az elnökségi tagok által kezdeményezett cikkíró és aláírásgyűjtő akciokat. Úgy láttam, hogy a gyűjteményeket fenntartóknak kell képviselniük. Ha a fenntartók hallgatnak, akkor a fenntartottak – tömörüljenek bár független szervezetbe – legalábbis felemás helyzetbe kerülnek, hiszen nem az ő dolguk érdemben nyilatkozni. Másrészt a fenntartók hallgatása még azt is jelentheti, hogy a helyzet nem különösebben aggasztó.

Az egyházak pillanatnyi anyagi helyzetét nekünk, gyűjteményeseknek nem kell ismernünk. Abban sem vagyok biztos, hogy figyelemmel kell kísérünk a parlamenti költségvetés alakulását: talán nem a mi dolgunk. Az állam és az egyház közti esetleges véleménykülönbséggel kapcsolatban csupán egy megjegyzésem van: a 325 millió támogatás nem alkalmas a gyűjtemények fenntartására. Ha erre a célra nevesített összeget szánnak, akkor annak realitás összegeket kell lennie.

A reneszánsz év egyházi „bojkottját” nagyon szerencsétlen gondolatnak tartottam. Tetszik, nem tetszik: legnagyobb, majdnem kizárólagos támogatónk mégis az állam; legföljebb arról van szó, hogy nevesített vagy nem nevesített formában érkezik tőle a pénz. El lehet ugyan mondani, hogy ez az állam maga is élvezi a hívők, az egyháztagok munkájának gyümölcsét, s nem mindig fordítja olyan célra, amelyre az egyháztagok maguk fordítanak. Ebben a nézetben is sok igazság van, de félok, hogy egy ponton túl parttalanná válik a vita. Mostani helyzetünkben bűnös rövidlátásnak tartanám, ha legnagyobb támogatónk – bányon bár mostohagyermekként – nem kölcsönöznénk. Az egyházak lehet nagyon határozott véleménye, esetünkben azonban nem kell duzogásszerű vagy zsarolásra emlékeztető magatartást tanúsítania.

A mostani visszás helyzetből üdvös következmény folyna, ha a két érintett fél jól átgondoltan rendezné az egyházi gyűjtemények támogatásának ügyét. A stabil és világos támogatási rendszer másfél évtized alatt sem formálódott ki. A magyar társadalom mostani szintjét és szükségleteit figyelembe véve az egyházak tudomásul kell vennie, hogy gyűjteményei a sor végén állnak, az államnak pedig tudomásul kell vennie, hogy a gyűjtemények föltétlenül ott vannak a sorban.

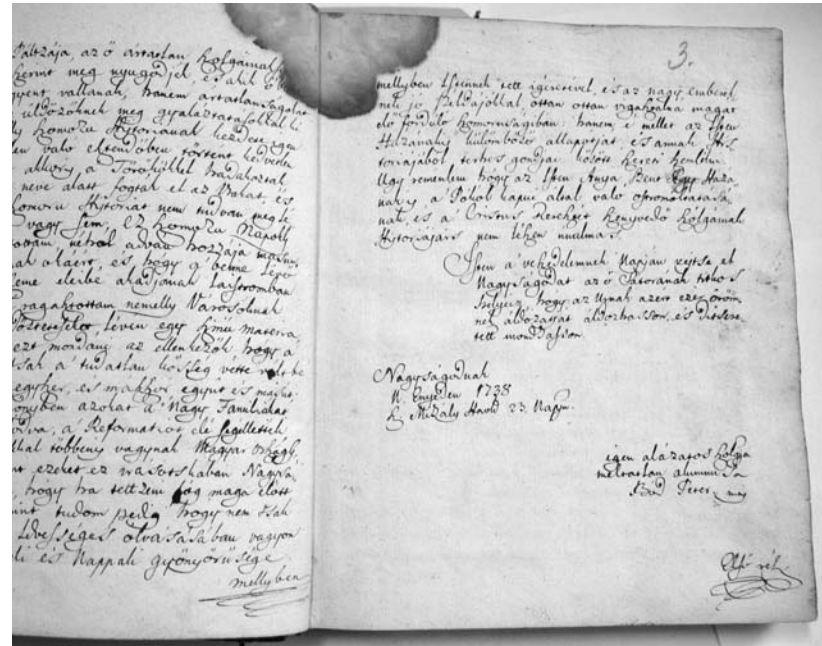
Czente Miklós, az Evangélikus Országos Levéltár (EOL) igazgatója

– Az utóbbi években kevesebb mint felére zuhant támogatás megkérdőjelezi a gyűjtemények fenntarthatóságát, hiszen a legtöbb gyűjteménynek ez a „támogatás” volt szinte az egyetlen bevételi forrása. Az általános gazdasági bajok, az egyház finanszírozásának csökkenése, az egyházi iskolák normatív támogatásáról minden évben meg-megújuló politikai viták mellett szerényen meghúzódtok a fenti drámai számok.

Hajdan az egyház sokkal nagyobb szerepet játszott a társadalmi és kulturális életben, ezért az egyházi gyűjtemények olyan kincseket őriznek, amelyeknek nemcsak az egyház, hanem a nemzet, az ország szempontjából is alapvető jelentőségük van. Mi lenne a magyar kultúrából, ha Pannonhalmát, Debrecen vagy Sopront „kivonnák belőle”? – szoktak érvelni a katolikus, református, evangélikus múlt nemzeti jelentősége mellett. Az állami támogatás érthetetlen, semmivel sem indokolható csökkentése bizony rossz üzenet az egyházak és a kultúrát szerető emberek felé is: „Nincs pénz a múltunk, hagyományaink ápolására.” Márpedig múlt és hagyomány nélkül nincs nemzeti kultúra, egyházi önismeret.

Debrecen, a „magyar szabadság őrvára” a kétségbeesztő helyzetben sem ad-

ta fel: 2007. december 14-én a református kollégium oratóriumában Bölskei Gusztáv püspök akadémikusok, illetve Bosák Nándor debrecen-nyíregyházi katolikus püspök és a televízió jelenlétében tiltakozott az egyházi gyűjtemények támogatásának drasztikus csökkentése ellen. A gyűjteményektől három év alatt 465 millió forintot vettek el, ami 58 százalékos elvonást jelent. Ez az összeg teljes egészében az egyházi gyűjtemények szerény fenntartását szolgálta. A nagymértékű elvonás elbocsátásokkal, intézménybezárással, azaz kultúrarambolással jár együtt.

Az Evangélikus Országos Levéltár egyik kincse: Kocsi Csergő Bálint Kősziklán épült ház ostroma című, latin nyelvű művét – amely a gályarab prédikátorok szenvedéseit örökíti meg – Bod Péter fordította magyarra. A képen látható kézirat Bod fordításának egykorú másolata (1738). Restaurálása mintegy 200 ezer forintba kerülne.

A drasztikus elvonás elleni tiltakozás miatt vetődött fel az összehasonlítás: miközben 465 milliót elvonnak az egyházi gyűjteményektől, négy milliárdot szánnak a reneszánsz év rendezvényeire, kiállításaira. Nem megkérdőjelezve, hogy ez nemes cél és az ország kulturális értékeinek felmutatását szolgálja, mégis szembetűnő az aránytalanság: egyesektől a kenyeret is elvesszük, hogy más dupla adag desszertet kapjon. A kétségbeesett helyzet miatt vetődött fel a tiltakozásnak ez a kétségbeesett formája: az egyházi gyűjtemények bojkottálják a reneszánsz évet. A bojkott inkább szimbolikusan értendő, hi-

szén a katolikus és az evangélikus egyházzal ez a lépés nem volt egyeztetve. A cél az volt, hogy áttörje az állami és más illetékesek ingerküszöbét, jelezze a probléma nagyságát.

Gáborjáni Szabó Botond, a debreceni református gyűjtemények igazgatója Az Állam – támogat vagy felszámol? című írásában világítja meg e lépés hátterét, cáfolva a Népszabadság január 19-i számában e tárgyban megjelent vitairatot. A határozott tiltakozás talán eléri célját, hiszen az állam és az egyház között azóta elkezdődtek az egyeztetések. Idén a reneszánsz év keretéből 100 millió forintot ígérnek

az egyházi gyűjtemények részére, melyet szakmai célokra pályázati alapon osztanának szét. A gond csak az, hogy működésre nem fordítható, pedig valójában a fenntartási költségek pótlása a legfontosabb. Felvetődött egy olyan elképzelés is, amely szerint a jelentősebb egyházi gyűjteményeket 2009-től nem az egyház, hanem a közgyűjteményi keretből támogatnák. Remélhetőleg az állam és egyházak közti egyeztetések során kölcsönös jó szándékkal és felelősséggel sikerül megtalálni a minden fél számára kielégítő megoldást, az egyházi gyűjtemények fenntartásának biztosított alapját.

■ KÓHÁTI DÓRA

Múzeumi hírmondó

Valaha *Múzeumi híradó* címmel jelent meg az *Evangélikus Élet* hasábjain évről évre az áldott emlékü Pusztay László, később Kinczler Irén rövid összeállítása arról, mi is történt a Deák téri múzeumban egy év alatt. Talán folytatni lehetne tájékoztató szolgálataikat – is.

A 2007. év nemcsak a családok konyhapénzét, hanem az állam kulturális célú kiadásait is erősen megcsappantotta. Köszönök illeti a múzeum fenntartóját, evangélikus egyházunkat, hogy nem hátrált ki a múzeum ügye és a gyűjteményben dolgozók mögül, bár az éves keret lassan csak az alapműködésre lesz elég, restaurálásra, gyűjteménygyarapításra már nem futja.

Ám természetesen nem csak panaszra van ok. Az evangélikus múzeum két időszak kiállítását rendezett helyben, a Deák téri épületben, valamint egyet Sárszentlőrincen, a gyülekezet és a falu alapításának emlékünnepe alkalmából. (A nyár folyamán néhány hétig volt látogatható a templom sekrestyéjében a Szeneczei Bárány György-emlékkiállítás.)

Az 1956–58-as időszakról szóló, év elején még látogatható kiállítást tavasszal a *Vonalak és fonalak* című tárlat. Polgár Rózsa kárpitművész kiállítása követte. Nagyszerű élmény volt sokaknak ismét találkozni a szín- és gondolatgazdag kárpitokkal, a szellemes rajzok, ol-tárképek pedig üdönséget jelentettek. A közönség itt láthatta először a re-

formáció ötszázadik évfordulójára készülő zászlógobelin terveit. A kiállítás-hoz kapcsolódóan megjelent egy kis verseskötet, amelyben a művész kárpitjai mellé magyar költő(nők) verseit társította a szerkesztő, a múzeum egyik munkatársa. A *Tarisznyakönyvet* a Luther Kiadó adta ki.

A jelenleg látható kiállítás a két világháború közötti evangélikus egyházaknak, mindenekelőtt Raffay Sándor püspöknek állít emléket. Előtte tisztelegve konferenciát is szervezett a múzeum az Evangélikus Országos Levéltárral közösen.

Sokakat vonzott a Deák téri templom kertjében megrendezett múzeumi majális; gyermekek és felnőttek egyaránt találhattak kedvükre valót a programok között.

Kis egyházunk kis múzeuma élni akar, és néha álmodik is – a nehézségek, megszorítások ellenére. És reménykedik abban, hogy változik a minisztériumnak az egyházi gyűjtemények kérdéséhez való hozzáállása. Talán egy újfajta, modern szellemű marketingtevékenység eredménye, hogy a múzeumba 2007-ben háromszor annyit – körülbelül hét és fél ezer! – látogató tért be, mint a megelőző évben.

A Biblia évében új kiállításokkal, programokkal várja barátait, látogatóit az Evangélikus Országos Múzeum.

■ – EOM –

FOTO: BODA ZSUZSA

► **Valakinek az úrvacsorai bor, másnak a konyakmeggy, megint másnak az alkoholos szárvíz – valami kifogás mindenkinek eszébe jutott a „zéró tolerancia” rendelet ellen. Tegyük gyorsan hozzá: nem a benne megfogalmazott elv ellen! A viták középpontjában inkább az életszerűség és a gyakorlati megvalósulás kérdése áll(t).**

Január közepén-végén másfél héten keresztül – kis túlzással – más sem folyt a csapból (értsd: a médiából), mint a „zéró tolerancia” rendelet. Ezzel párhuzamosan családi-baráti körben folytatott beszélgetéseink egy részének is óhatatlanul ez lett a témája. De ez nem jelenti azt, hogy ne maradhatott volna bennünk megválaszolatlan kérdés, vagy hogy ne lenne olyan aspektusa az ügynek, amelyről ne tudnánk újat mondani bármelyikünknek.

Összeállításunkban igyekszünk sorra venni minden lényeges szempontot – és a végén „természetesen” mi is külön kitérünk a szárvíz, a konyakmeggy és az úrvacsorai bor kérdésére.

A rendelet és az egyházak reakciója

Az Országgyűlés múlt évi utolsó ülésén fogadta el a közlekedési törvények módosítását. Ezt követően január 20-án lépett hatályba a „zéró tolerancia” elnevezésű igazságügyi miniszteri rendelet, amelynek értelmében az alkoholszonda elszíneződésekor a jogosítványt a helyszínen be kell vonni az ittas vezetőtől – függetlenül attól, hogy mekkora koncentrációban van jelen az alkohol a szervezetében.

Néhány nappal később Német László, a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia titkára levélben fordult Takács Albert igazságügyi és rendészeti miniszterhez, és felmentést kért a katolikus papok részére a jogszabály betartása alól. Azzal érvelt, hogy a paphiány miatt sok plébános egymás után több településen tart szentmisét, és minden egyes szertartáson – munkaköri kötelességből fakadóan – elfogyaszt fél-egy deciliter bort. Német László egyúttal emlékeztette Takács Albertet arra az 1974-ben a katolikus egyház és az Állami Egyházügyi Hivatal között született egyezségre, amely legálissá tette a papoknak „a misézéshez elengedhetetlenül szükséges alkohol” fogyasztását. (A református és az evangélikus egyház nem tett ilyen lépést az ügyben, de előbbi Csoma Áron elnökségi szövegében, utóbbi Hafenscher Károly országos irodai igazgatón keresztül jelezte, hogy saját egyházuk számára is problémákat okozhat a rendelet.)

Takács Albert február 1-jei válaszában így fogalmazott: „A rendelet és az egyéb jogszabályok nem teszik lehetővé, hogy amennyiben az intézkedő

■ VITÁLIS JUDIT

rendőr az ellenőrzés során megállapítja, hogy az egyházi személy szervezetében szeszese ital fogyasztásából származó alkohol van, az általános szabályok alól kivételt tegyen.” A miniszter egyúttal azt is jelezte, hogy a vonatkozó rendelet módosításával tulajdonképpen a 2004. június 30-ig hatályban lévő szabályozáshoz tértek vissza.

Ilyen volt, ilyen lett, avagy röviden a jogszabályváltozásról

„A legfontosabb annak a – nevezzük így – félreértésnek a tisztázása, hogy a jogszabály eddig sem engedélyezett egyetlen csepp alkoholt sem!” – szögezi le dr. László Jenő Csaba jogász, aki a törvények, rendeletek útvesztőjében segít eligazodni nekünk.

Az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. (XII. 28.) számú kormányrendelet 42. § (1) bekezdésének a) pontja értelmében az „ittas vezetés szabálysértését” – mások mellett – az követi el, aki közúton vagy közforgalom elől el nem zárt magánúton gépi meghajtású járművet úgy vezet, hogy szervezetében szeszese ital fogyasztásából származó alkohol van, vagy a jármű vezetését ilyen állapotban lévő személynek engedi át. (Ugyancsak szabálysértésnek minősül, ha valaki nem gépi meghajtású járművet – például biciklit vagy lovas kocsit – szeszese italtól befolyásolt állapotban vezet vagy hajt.) Szankcióként százezer forintig terjedő bírság – ezenfelül pedig a járművezetéstől való eltiltás is – alkalmazható.

Ami változott, az a közúti közlekedési igazgatási feladatokról, a közúti közlekedési okmányok kiadásáról és visszavonásáról szóló 35/2000. (XI. 30.) BM-rendelet 27. § (1) bekezdésének b) pontja. Eddig ugyanis itt – 2004. július 1-je óta – csak az szerepelt, hogy a rendőr a vezetői engedélyt a helyszínen elveszi, ha a jármű vezetője „járművezetés ittas vagy bódult állapotban bűncselekmény” (Btk. 188. §) elkövetésével gyanúsítható. Ez egészült ki január 20-tól azzal, hogy a vezetői engedélyt akkor is elveszik, ha a jármű vezetője az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. (XII. 28.) kormányrendelet 42. § (1) bekezdésének a) pontjában meghatározott „ittas vezetés szabálysértésének” elkövetésével gyanúsítható.

A Btk. 188. § (1) bekezdése szerint a „járművezetés ittas vagy bódult állapotban bűncselekmény” az követi el, aki járművét szeszese italtól befolyásolt állapotban vagy járművezetésre hátrányosan ható szer befolyása alatt vezeti. Ezért maximum egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

A szeszese italtól befolyásolt állapotról bővebben az Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 13. számú módszertani levele értekezik. Eszerint 0,3 ezrelék alatti véralkohol-koncentráció esetén biztosan nem kell befolyásolt állapotúnak tekinteni a járművezetőt. 0,31 és 0,5 ezrelék közötti értéknél megállapítható, hogy ivott az illető, de még nem befolyásolt. 0,51 és 0,8 ezrelék között igen nyhe az alkoholos befolyásoltság. A 0,8 ezrelék feletti véralkoholszint pedig olyan alkoholos befolyásoltságot jelent, amely bűncselekménynek minősül.

A jogszabályokból világosan látszik, hogy az ittas vezetés ugyanúgy szabálysértés, mint eddig. Korábban azonban csak a 0,8 ezreléket meghaladó véralkoholszint esetében vették el biztosan a jogosítványt a helyszínen, 0,51 és 0,8 ezrelék között mérlegelés tárgyát képezte a dolog, ha pedig ennél kevesebb alkoholt mutattak ki a sofőr szervezetében, akkor a szabálysértés megállapítása után továbbmehetett. Most akármennyire is alacsony az alkoholszint, a helyszínen elveszik a vezetői engedélyt. (Kivételet egyedül a 0,1 mg/l-t meg nem haladó légalkohol-koncentráció jelent; ilyen esetben nem kezdeményezhető eljárás.)

A nulla biztosan nulla

A rendőr mérlegelési lehetőségének és egyáltalán az ittas egyén továbbengedésének eltörlésén kívül a „zéró tolerancia” mellett szól az is, hogy – dr. Zacher Gábor toxikológust idézve – „amikor a határeset nulla, az egyértelműen azt jelenti, hogy nem ihatok”. A Péterfy Sándor Utcai Kórház-Rendelőintézet és Baleseti Központ Klinikai Toxikológiai Osztályának osztályvezető főorvosa ebből kiindulva a rendelet jogosságát a következőképpen magyarázza: „Ha én a nulla fölött jelölök ki egy határértéket, akkor törvényalkotóként azt is meg kellene határoznom, hogy mennyi alkoholt fogyaszthatok ahhoz, hogy ekkora legyen az alkoholkoncentráció mértéke a véremben. De ezt egyszerűen nem lehet táblázatba foglalni! Pongyolán persze lehet azt mondani, hogy a kijelölt határértéket egy pohár sör elfogyasztásával érem el, de ez a bizonyos egy pohár sör minden szervezetben másként jelentkezik. Elképzelhető, hogy valaki tényleg csak ennyit ivott, hatvannégy tanúval tudja ezt igazolni, de a vizsgálat

Ön dönt: iszi

eredményként mégis magasabb érték jön ki az engedélyezett határértéknél. Ezért a nulla tolerancia a legigazságosabb.”

Határozott fellépés a bocsánatos (?) bűnök ellen

De vajon a toxikológus véleményén, illetve a baleseti statisztikákon kívül – ezekről kicsit később ejtünk majd szót – mi indokolta-indokolja még a jogszabály megváltoztatását?

– A közlekedési szabályok megszegése sokak szemében a bocsánatos bűnök körébe tartozik – mondja Jámor István rendőr alezredes. Úgy látja, a társadalom jelentős része morálisan nem ítéli el azt a személyt, aki ittasan vezet. Legalábbis addig nem, amíg nem okoz – adott esetben halálos áldozatot követelő – balesetet. Mert utána gyilkos lesz – első sorban persze az áldozatok rokonai, hozzátartozói szemében, akik ilyenkor paradox módon a nagyobb rendőri jelenlétet, szigorúbb ellenőrzést kérik számon a rendőrségen.

– Emellett általános az az elvárás is, hogy a hatóság addig ne szankcionáljon komolyan, amíg nincs következménye a jogsértésnek. Vagyis önmagában az ittas vezetésért ne szanjunk ki túl kemény büntetést, amikor viszont már következménye van, akkor azt a helyzetet kezeljük szigorúan – fogalmaz további tapasztalatairól szólva az Országos Rendőrfőkapitányság Közlekedésrendészeti Osztályának vezetője.

Ő ellenben úgy gondolja, a cél – az utólagos kémsény fellépés helyett – a balesetek megelőzése kell, hogy legyen; annak elérése, hogy a közlekedők minél nagyobb arányban tartsák be a szabályokat. Hiszen, mint mondja, mindenkinek érdeke, hogy a közlekedés a lehető legkisebb kockázatot jelentse, hogy ép-ségben haza tudjon menni, vagy el tudjon jutni oda, ahova kíván. Ha pedig a kockázat lehető legkisebb mértékűre való csökkentéséhez szigorúbb előírásokra van szükség, akkor meg kell alkotni őket.

Az alezredes egyetért a szakemberekkel abban, hogy nagyobb visszatartó erővel bír az a szabály, amelynek megszegéséhez szankcióként a jogalkotó hozzárendeli a vezetői engedély bevonását (is), semmint az, amely csak pénzbírságot helyez kilátásba. Különösen igaz ez akkor, ha a büntetés azonnal – ez esetben még a helyszínen – megtörténik a jogsértés után. (Korábban ha csak szabálysértést követett el az alkohollal a szervezetében vezető autós, előfordult, hogy csak fél évvel az eset után született határozat az ügyében. Most a jogosítvány helyszíni bevonását követően a rendőrségnek maximum három hónapja van az eljárás lefolytatására; ha ennyi időn belül nem zajlik le a folyamat, akkor az ügy végleges lezárásáig vissza kell adni a vezetői engedélyt.)

A közutakon való rend megteremtéséhez egyébként háromfajta eszköz áll az állam rendelkezésére, tudtuk meg dr. Kondorosi Ferenczöl.

– Ezek egyike a jogi szabályozás megszigorítása – kezdte a felsorolást az Új rend kormányzati program

összehangolásáért felelős kormánybiztos. – Ennek keretében hozott döntést a parlament az objektív felelősségről, a közigazgatási bírságról, és ebbe a körbe tartozik a büntetőpontok megszigorítása és a zéró tolerancia kérdésköre is. A nem jogi eszközök között említeném a rendőrség hatásosabb fellépési megoldásait, a sok-sok telepített és mozgó traffipaxot, az önkormányzatoknak a sebességmérésre való feljogosítását, valamint az úgynevezett section controlt, azaz a két pont között mért átlagsebesség-számítást. Harmadrészt pedig többet kell beszélnünk a közlekedésbiztonság fontosságáról.

Mindezekre a lépésekre már csak azért is szükség van – tette hozzá Kondorosi Ferenc –, mert az Európai Bizottság által 2001-ben elfogadott, az Európai Unió közlekedéspolitikájáról szóló úgynevezett fehér könyvben célkitűzésként-követelményként az szerepel, hogy 2002 és 2010 között nyolc év alatt a felére kell csökkenteni a balesetek számát...

Mit mutatnak a számok?

Hazánkban évente ezerháromszázan halnak meg az utakon, és a halálos balesetek tizenhárom százalékát az ittas vezetők okozzák. (Nyugat-Európában felekkora sincs ez arány!) 2006-ban összesen százötvennégyen vesztették így életüket.

– Tavaly 20 630 személyi sérüléses balesetről szereztünk tudomást. Ebből ittasan 2721 balesetet, vagyis a balesetek tizenhárom százalékát okozták – ismertette a 2007. évre vonatkozó, egyelőre még csak előzetesnek tekinthető adatokat Jámor István.

2006-ban 1,4 millió ellenőrzésből 42 ezernél jelzett a szonda alkoholfogyasztást, tavaly pedig 45 ezer esetben riasztott a készülék. 2007-ben – az előzetes adatok szerint – 14 157 alkalommal valósult meg a „közúti jármű ittas vezetése bűncselekmény”, vagyis állt fent alkoholos befolyásoltság; a többi esetben „csak” szabálysértés történt. „Utóbbiak felét gépi meghajtású járművek vezetői, felét kerékpárosok és segédmotor-kerékpárosok követték el” – tudtuk meg a rendőr alezredestől.

Szonda és vérvizsgálat – mi történik a közúti ellenőrzéskor?

A magyar rendőrségnek háromféle eszköze van az esetleges ittaság kimutatására; ezek közül kettőt használnak a közúti ellenőrzések során. A Spiratest nevű klasszikus, színreakciót mutató szondát 1981-ben vezették be. Lényege, hogy miközben a hosszú és keskeny indikátorcsőbe fújunk, a benne lévő anyag reakcióba lép a levegővel, és ha alkoholt érzékel, akkor zöldre színeződik. Mivel azonban ez az eszköz csak az alkohol jelenlétének kimutatására alkalmas, de az alkoholszint pontos mérésére nem, a toxikológus szerint ma már nem korszerű – nem úgy az elektrokémiai szonda, amelyről azt mondja, hogy ugyanolyan megbízható, mint a vérvizsgálat.

Szabály az szabály

„Adjátok meg tehát a császárnak, ami a császáré, és Istennek, ami az Istené” – idézte Jézus Mt 22,21-ben olvasható szavait dr. Orosz Gábor Viktor, az Evangélikus Hittudományi Egyetem Rendszeres Teológiai Tanszékének adjunktusa, egyben az intézmény megbízott egyetemi lelkésze, válaszolva arra a kérdésünkre, hogy vajon adott esetben az egyházak „kihúzzhatják-e” magukat a világi törvények alól.

– A törvények a közösségi együttélést szabályozzák, és természetesen ránk – lelkészekre, hívó emberekre – is vonatkoznak. Vagyis ha autóval érkezzünk az istentiszteletre, és visszafelé is mi vezetnénk, akkor az úrvacsoravétel olyan formáját kell választanunk – például az ostyáborba mártása vagy bor helyett szőlőlé –, amellyel nem sértjük a „zéró tolerancia” rendeletet. Ha azonban Isten akaratával ütköznenek a világi törvények, akkor – ahogyan ApCsel 5,29-ben olvasható – az Istennek kell inkább engedelmesskednünk, mint az embereknek. Esetünkben ennek feltételezésére nincs okunk, hiszen az evangélikus úrvacsorai gyakorlatlall nem összeegyeztethetetlen a szóban forgó rendelet.

Mégis vannak, akik egyenlőbbek?

Szinte kivétel nélkül minden e témában adott nyilatkozatban olvasható-hallható volt, hogy „a zéró tolerancia minden járművezetőre vonatkozik”. De vajon a mentelmi joggal rendelkezőkre – így a törvényt módosítást elfogadó országgyűlési képviselőkre – is igaz, hogy ha ittasan vezetnek, akkor a helyszínen elveszik tőlük a jogosítványukat? – tettük fel a kérdést Kondorosi Ferenc kormánybiztosnak.

– A mentelmi jog eredetileg a parlamenti vita hevéért védte a képviselőt, ma azonban szélesebb körben alkalmazott jogi intézmény. A mentelmi joggal rendelkező sofőr általában nem szokta megfűjni a szondát. Én személy szerint ezt nem tartom helyes megoldásnak. A politikusoknak e tekintetben is példát kellene mutatniuk.

k vagy vezet?

Ilyen a rendőrség Lion Alcometer SD-400-as szondája (képközlő), amelyet ugyancsak a helyszíni ellenőrzéseknél vet be immár tíz esztendeje. Ez két-féle mérési módszert tesz lehetővé. Az elsőnél ez is csak azt jelzi, hogy negatív vagy pozitív-e az eredmény. Ha pozitív, akkor – immár aktív üzemmódban helyezve a készüléket – meg kell ismételni a vizsgálatot, amelynek a végén a képernyőn megjelenik a légalkohol-koncentráció mértéke. Ezt az értéket azonban a bíróság nem fogadja el a szeszestől való befolyásolttság bizonyítására; csak azt tudja igazolni vele a rendőrség, hogy volt alkohol a járművezető szervezetében.

A befolyásolttságot csak a hitelesített készülékkel mért eredmény bizonyítja; ilyen eszközzel minden rendőrkapitányság rendelkezik. Használatára ak-

A SZERZŐ FELVÉTELE

kor kerül sor, ha a helyszíni mérés olyan eredményt hozott, amely már túllumat a szabálysértésen, és a bűncselekmény kategóriájába tartozik. A jármű vezetőjét ilyen esetben előállítják a kapitányságra, ahol kétszer egymás után, tizenöt perc eltéréssel kell megfújni a készüléket. Az eredményt kinyomtatják; a papírt a jármű vezetőjének is alá kell írnia.

Vérvizsgálatot akkor végeznek, ha az autós megtagadja a hitelesített készülék megfújását, ha nem fogadja el az eredményt, vagy ha annyira ittas állapotban van, hogy képtelen megfújni.

– A KRESZ úgy fogalmaz, hogy járművet az vezethet, akinek nincs a szervezetében szeszest tartalmazó alkohol – magyarázza Jámbor István. – Sok ittas vezető azzal próbál védekezni, hogy a vezetés pillanatában még nem szívódott fel az alkohol, vagyis nem volt a szervezetében, és így nem is volt befolyásolt állapotban. A kétszeres szondázást, illetve a vér- és adott esetben a vizeletvizsgálat harminc-nyolcvan perc elteltével való megismétlése pont azért van, hogy az alkoholkoncentráció időbeli változásából következtetni tudjunk az alkoholfogyasztás időpontjára.

Egy kis biológia és matematika

De mi is játszódik le mindeközben a szervezetben? – Az alkohol felszívódása közvetlenül a fogyasztás után, még a szájüregben megkezdődik, majd a gyomorban és a vékonybélben fejeződik be. Ezt követően a vérkeringéssel tulajdonképpen minden szervünkhöz eljut – segít feleleveníteni az iskolai tananyagot Zacher Gábor. – Az elfogyasztott alkohol nyolcvan-kilencven százalékának lebomlása különféle enzimek segítségével a májban megy végbe. A többi bontatlan formában, a kilélegzett levegővel, illetve a vizelettel távozik a szervezetből.

Hogy mindez mennyi időt vesz igénybe, és hogy milyen lebomlási görbét mutat, az sok mindentől függ: az alkohol fajtájától, a fogyasztás időpontjától és körülményeitől, nem utolsósorban pedig az alkohol fogyasztójának fizikumától és egészségi állapotától.

Ennek ellenére, ha valaki nagyon szeretné, ki tudja számolni, hogy az alkohol elfogyasztása után megközelítően hány óra elteltével ülhet leg hamarabb a volán mögé. A toxikológus ehhez a következő matematikai műveletek elvégzését javasolja: „Ismernem kell az elfogyasztott alkohol mennyiségét és etanol tartalmát, és ezekből az adatokból meg kell határoznom – össze kell szoroznom a literben és a százalékban kifejezett értékeket –, hogy összesen hány gramm alkohol került a szervezetembe. Tudnom kell továbbá azt is, hogy a kaukázusi embertípusba tartozó felnőtt emberek mája – így a mi májunk is – egy óra alatt átlagosan körülbelül tíz grammnak megfelelő mennyiségű alkoholt tud lebontani. Ezek után már csak az elfogyasztott alkohol mennyiségét kell elosztanom tízzel.”

Az így kapott eredmény azonban, hangsúlyozza a szakértő, még nem ad száz százalékig biztos választ a kérdésre. Figyelembe kell venni azt is, hogy nemcsak az alkohol lebomlása, de azt megelőzően a felszívódása is időbe telik, ráadásul az enzimeknek is aktiválódnuk kell, mert „nem úgy működnek, mint a villanykapcsoló, hogy vagy sötét van, vagy világít az izzó”. Ezért azt tanácsolja, hogy ha például egy korsó sört gurítottunk le, akkor az utolsó korty után még legalább két-három óráig ne vezessünk.

A szájvíz, a konyakmeggy és az úrvacsorai bor

A reggeli fogmosás után kiöblítem a szám alkoholos szájvízzel, rögtön ezután beülök az autómába, egy perc se telik el, már meg is állít a rendőr – és a szonda azt mutatja, hogy alkoholt fogyasztottam. Ami persze nem igaz, de mivel a készülék a kilélegzett levegő alkoholkoncentrációját méri – nem pedig a véralkoholszintet –, „hagyja magát megtéveszteni”. Tíz-tizenöt perc várakozás után aztán már negatív az eredmény. A tanulság? A kis „tanmesét” kitaláló Zacher Gábor szerint nem kell annyira sietni...

Hasonló példát mond Jámbor István is, aki meg-unva a különböző médiumok konyakmeggyé való példálózásait – ezáltal pedig annak (részben) tévhitnek a terjedését, hogy egy konyakmeggy elfogyasztása után „ugrik a jogsí” –, saját magán próbálta ki, hogy vajon mi történik egy, illetve húsz (!) darab bonbon elfogyasztása után. Mint mondja, közvetlenül a „kényszernassolás” után mindkét esetben igen magas alkoholkoncentrációt mutatott ki a szonda, de miután kiszellőzött a szájüreg – mindössze pár perc telt el –, a húsz konyakmeggyre sem reagált a készülék.

A magyarázat egyszerű: a konyakmeggyben olyan minimális mennyiségű alkohol van, hogy egy felnőtt ember véralkoholszintjét nem emeli meg tetten érhető módon, vagy fordítva, nincs az a gép, amelyik ezt kimutatná, vagy ha még ki is mutat valamit, az biztosan nem éri el a hibahatárt. (Vezetés közben azért, ha lehet – tekintettel az igazoltatás során esetleg felmerülő kellemetlenségekre –, válasszunk más desszertet.)

És hogy lesz-e következménye annak, ha élünk az úrvacsora szentségével, majd az istentisztelet végeztével beülünk a volán mögé?

Értelemszerűen sok múlik azon, hogy az úrvacsoravétel melyik formáját gyakoroljuk. A toxikológus szerint, ha az ostyát bemártjuk a borba, akkor azzal tulajdonképpen még az egy konyakmeggyben lévő alkohol mennyiségénél is kevesebb alkoholt veszünk magunkhoz. (Azonban ilyenkor is érdemes várni egy kicsit, lásd a fenti példákat!) A nagy kehelyből való kortyolás, de még inkább a kis kehely kiürítése után azonban már mérhető kategóriába kerülhet a véralkoholszint. Az utóbbi mennyiség lebomlása szerinte fél órába, egy órába telhet. Addig beszéljünk!

Amit mindig is tudni akartál, de soha nem mertél megkérdezni az úrvacsoráról

► **Melyik az „üdvözítő” úrvacsora-vételi mód? Vörösbor vagy fehérbor, „dukál-e” hozzá? Helyettesíthető-e bizonyos esetekben a bor szőlőlével? Az ilyesféle kérdések, ha nem is látványosan, de folyamatosan napirenden vannak egyházunkban, az elmúlt néhány héten pedig még inkább előtérbe kerültek. Az úrvacsoráról dr. Szabó Lajos professzort, az Evangélikus Hittudományi Egyetem Gyakorlati Teológiai Tanszékének vezetőjét kérdeztük.**

– Az úrvacsora szerzését Lukács evangéliumának a 22. része írja le a legszívesebben. Ott lehet nagyon jól megérezni, hogy bár Jézus a páskavacsora rendjéből indul ki, az utolsó vacsora során teljesen átalakítja azt. A páskavacsorán ugyanis mindenki a saját kehelyéből ivott, méghozzá négyyszer a vacsora folyamán. A pohár betöltésekor mindig elhangzott egy áldás is, például az, hogy „áldott vagy, Urunk, Istenünk, a világ Királya, aki teremtetted a szőlő termését”. A páskavacsorához képest a változás az, hogy Jézus maga nem iszik, hanem a saját poharát adja oda a tanítványainak, hogy osszák el maguk között a tartalmát. Természetesen ennek is megvolt a hagyománya. A nagyon kedves vendégekkel járt el így a házigazda, és a barátság, az összetartozás, a közösség fontosságát akarta vele kifejezni.

– A közös kehely használata mellett az úrvacsorának sok kis kehelyből vett változata, illetve az ostya borba mártása is egyre inkább terjed. Melyik az „igazi”?

– Mindhárom változat elfogadott és létező „mód-szer”; mi is mindegyikre megtanítjuk a teológushallgatókat. A kiindulási pont természetesen az egy kehelyből osztott úrvacsora gyakorlata. Ez volt az, ami folyamatosan és mindig jellemző volt; a magyarországi evangélikus gyülekezetek döntő többségében ma is ezt alkalmazzák a lelkészek. A másik két változat egészen újkorú jelenség; kialakulásuk hátterében nyilvánvalóan higiéniai szempontok állnak. Lényeges azonban, hogy a különböző kutatások többször is bizonyították már: a nemesféműből – ezüstből, aranyozott ezüstből – készült kehelyek könnyen tisztán tarthatók, és ha szakszerűen kezeljük őket, akkor a higiénia szempontjából igen biztonságosak. Az úrvacsoravétel kis kehelyes változata egyébként az északi protestánsoknál alakult ki először, mégpedig úgy, hogy ők nem térdelnek le, hanem kört alkotnak az oltár körül, és szinte egyszerre isszák ki a kis kehelyekből a bort.

– Milyen bort: vöröset vagy fehérét?
– Ma már talán egyetlen egyház sem folytat vitát arról, hogy vörösbor vagy fehérbor legyen-e a kehelyben. Nem tartozik a lényegi vitakérdések közé. A szentségi tan lényege az, hogy a bor mint a szőlő termése jelenik meg az úrvacsorában.

– Ezek szerint a szőlő is megengedett?
– Ez a kérdés elsősorban az alkoholproblémákkal küzdőkre tekintettel jelentkezett jó néhány évvel ezelőtt a nyugat-európai protestáns egyházak gyakorlatában és teológiai diskussziójában. Elég hamar népszerűvé vált az alkoholmentes szőlő használata az ottani gyülekezetekben. Valószínűleg fontos szerepet játszott ebben a döntésben az, hogy az alkoholbetegek sajátos élethelyzetének a provokációja lenne, ha az úrvacsoránál alkohollal kínálnánk őket. Ezért ilyen esetben a bort szőlőlével vagy szőlőből készült sűrítménnyel válthatjuk ki. Teológiai szempontból ez kivételes eljárás, amelyet

a szeretet parancsolata alapján gyakorol az egyház azért, hogy az alkoholproblémákkal küzdők is a szentségi közösség teljes jogú tagjai lehessenek.

– Visszatérve egy kicsit az úrvacsora különféle formáira: lehetséges, hogy egyazon szertartás keretében valaki így, valaki úgy kapja az úrvacsorát?

– Elfőrdulhat. Nagy lelkipáncsok és pasztorális figyelmet, hatalmas körültekintést igényel a lelkésztől, hogy úgy készítse elő a gyülekezetet, hogy ne zavarják egymást a hívek. Ez a körültekintő tapintat nagyon fontos az úrvacsora esetében; még arra is figyelemmel kell lennie, hogy a legkisebb gyerekek se felejtse el megáldani, hiszen az úrvacsora eredeti, jézusi vacsorájában is az áldás az egyik legdominánsabb elem.

– A gyerekeket említ. Pontosan kik és hogyan vehetnek részt az úrvacsora közösségében?

– Az úrvacsorában való részvételnek a korai kereszténység tanítása szerint egyetlen feltétele van, ez pedig a keresztség. Tehát nem számít az életkor vagy az előképzettség. Mégis a 13. századtól kezdve gyermekeknek nem osztanak úrvacsorát, és ezzel a reformációk sem szakítottak. A 20. század első felétől folyt teológiai párbeszéd a gyermekek úrvacsorához bocsátásáról – gyakorlatilag az egész keresztény világban. Ezt a kérdéskört itt most nehéz lenne részletezni, a lényege azonban az, hogy egy gyermek előbb átérzi és megragadja a közösség élményét az úrvacsorában, mint hogy megértené a tantételeket.

Ennek alapján Nyugat- és Észak-Európában hagyományosa van a gyermekek úrvacsorájának. Az ottani evangélikus-protestáns gyülekezetekben éppen ezért széles körben elterjedt az, hogy alkoholmentes szőlőlével vagy szőlőlével van a kehelyben. Fontos, hogy mindenki szőlőlevet kap; nem különböztetik meg a gyerekeket és a felnőtteket.

– Anélkül, hogy belebonyolódnánk a számokba, tulajdonképpen mennyi bort fogyasztunk az úrvacsora során?

– Ez fontos kérdés; tanítjuk is a lelkészeknek, hogy mekkora az a mennyiség, amelyet a közös kehelyből ad valaki. Az tényleg egy korty. És a kis kehelybe is egykortynyi kell tölteni.

Eszembe jut egy pályakezdő káplánom esete. Ünnepi istentiszteleten osztott úrvacsorát. Úgy adódott, hogy én raktam el az istentisztelet után a kegyzsereket. Majdnem ugyanannyi bort találtam a kehelyben, mint amennyit reggel beletöltöttem. Kiderült, hogy ötven-hatvan embernek sikerült úgy úrvacsorát osztania, hogy kevesebb mint két deci bort fogyott el. Ezt a mennyiséget kevesellném.

– Régióta foglalkoztat, hogy mi a kehelyben megmaradt bor sorsa.

– Igazság szerint a maradék bort a lelkészek meg szokták inni, vagy legalábbis meg kellene inniük. A lutheri tanítás értelmében ugyanis azt, ami már a kehelyben volt, nem szabad csak úgy kiönteni. Ez gondot jelent, és nem is olyan könnyű megoldást találni rá. Ezért is jó, ha a lelkész ismeri a gyülekezetét, és nagyjából tudja, hogy hányan vesznek úrvacsorát, mert így a nagy kehelybe is csak annyi bort tölt ki, hogy a végén a lehető legkevesebb maradjon benne.

– A gyakorlat felől megközelítve általánosságban hogyan lehet összefoglalni az úrvacsora lényegét?

– Úgy kell eljárni, hogy a krisztusi rendelés beteljesedjen, mindenki részesüljön a kenyérből és a szőlő terméséből, és mindeközben a közösség ne törjön meg, ne essen részre. Mert bár az úrvacsora közössége nem a teljes közösség, de Isten eljövendő országa teljes közösségének az előképe. Az úrvacsora ez utóbbi reménységében játszódik le.

■ – VITÁLIS –

FOTÓ: BOTTA DÉNES

Bor vagy nem bor?

Az úrvacsorában kiosztott ostya és bor Krisztus valóságos teste és vére – vallja mind a katolikus, mind az evangélikus teológia. Am a mikéntről különféleképpen gondolkodnak.

A római katolikus tanítás transzsubstanciációról, vagyis átváltozásról, átlenyegülésről beszél: a szerzési igék elhangzása után a kenyér és a bor csupán érzékeink számára van jelen, de lényegileg megszűnik kenyér és bor lenni. Lényegileg és valóságosan ettől kezdve csak Krisztus teste és vére van ott, ami által Jézus személye is jelen van.

A lutheri teológia consubstantiációról, együttlenyegülésről beszél. A kenyér és a bor megtartja saját lényegvalóságát, és ezzel együtt Krisztus valóságos teste és vére. De nem úgy, hogy azzá lesz. A kenyér kenyér marad, de nem „közönséges eledel”, hanem olyan kenyér, amely egyben Krisztus valóságos teste. Hasonlóan a bor is Krisztus valóságos vére. Luther Szent Ambrusnak (Ambrosius püspöknek) a Krisztus emberi és isteni természetére alkalmazott hasonlatát erre is vonatkoztatja. Azt mondja, hogy a kenyérben Krisztus teste nem úgy van jelen, mint szalma a zsákban, hanem a kenyér olyan, mint az acél, amelyhez, ha föliztítják, hozzájárul a melegség és a vörös szín, de közben acél marad. A tűz és a vas közé mégsem lehet határvonalat húzni.

Krisztus személyes jelenléte – a lutheri felfogás szerint – elsősorban a szétosztás cselekményében valóságos mag. Maga Krisztus részesít testének és vérének áldásaiban. Luther szerint Krisztus testének és vérének vétele önmagában nem segítene rajtunk, ha nem kapnánk meg vele együtt annak áldásait: a bűnbocsánatot és az örök élet ígértét is.

A LUTHER-KONFERENCIÁN ELHANGZOTT ELŐADÁSOK RÖVIDÍTETT SZÖVEGE

A mise kifejezés a nyugati kereszténység ősi istentiszteleti formájának zárómondatából – „Ite missa est” – való. *Luther* megtartja az elnevezést, de megreformálja a tartalmat.

Előzetes gondolatok

A keresztény tanításból annyi lesz az egyházban megélt valóság, amennyit imádkozni, énekelni s ezáltal szívében forgatva élletté váltani tudunk. Ez azonban nem azt jelenti, hogy a tanításhoz keresünk népszerű formákat, találunk ki praktikus trükköket. Sokkal inkább azt jelenti, hogy hittel figyelünk Isten jelenlétére, megnyilvánulásaira (kinyilatkoztatására), önmaga odaadására (ajándékaira, amelyekben önmagát adja).

Nem feledhetjük, hogy a reformáció harci helyzetben született. S bár úgy tűnik, emberek, hagyományok, szervezettek ellen, velük szemben folyt a harc, valójában igaz az, amit az apostol így fogalmazott meg: mi nem test és vér ellen harcolunk. A reformáció s ebből fakadóan az istentisztelet reformációja harcban született: harc volt ez az emberfeletti gonosz, a sátán ellen, harc az újért: a mindig új Krisztusért, a mindig új és friss hitért, a lényegéből fakadóan megújuló egyházért. *Luther* arról ír, hogy az ígéhirdetés is Krisztus harci cselekedete. Ez azonban nem valamiféle militáns teológia, hanem éppen a szeretet teológiája: Isten küzd értünk. „De küzd értünk a hős vezér, / Kit Isten rendelt mellénk. / Kérdezed: ki az? / Jézus Krisztus az...” (ÉÉ 254,2)

Nem beszélhetünk mi, magyar evangélikusok *Luther* és az istentisztelet kapcsolatáról, az istentisztelet *lutheri* megújulásáról és megújításáról anélkül, hogy ne hajtánánk fejet az előtt a teológus előtt, aki szerte a világon a legelismertebb, legavatottabb tudója és értője volt ennek a területnek. *Vajta Vilmos* neve mindenütt ismert és jelentős, ahol *Luther*-kutatással, istentisztelet-teológiával, liturgiával foglalkoznak.

Térjünk a tárgyra

Jelen előadás címében a két szó után kérdőjel áll. Feladatunk meggondolni, hogy *Martin Luther* megreformálta-e az istentiszteletet, történt-e döntő változás, kevés volt-e, elegendő volt-e vagy merészen sok volt-e az, amit e téren elvégzett.

Luther biblikus professzor volt. Sem rendszeres teológiai, sem liturgikai művet nem hagyott ránk. Ezért iratainak idevágó megjegyzéseit kell csokorba gyűjtenünk ahhoz, hogy belelássunk az istentiszteletről való gondolkodásába, megismerjük a liturgiával kapcsolatos elképzeléseit, illetve liturgiai gyakorlatát. A kép összeáll, s értelmet nyer azokban az istentiszteleti rendekben, amelyek a reformátor nevéhez kapcsolódnak. Feladatunk, hogy megpróbáljuk a mozaikkockákat kontúros képpé alakítani, hogy azután ez a kép előttünk lehessen tájékozódási pontként, útmutatóként a mindenkor – nekünk a mai – helyzet értékelésében, a feladatok megoldásában.

Történeti megközelítés

Luther szerzetes papként belépett az egyház istentiszteleti életébe, naponta miséző papként pedig vérvé vált a középkori mise minden részlete. Természetes, hogy reformátori eszmélődése, egyházújító szándéka, az igazság keresése nem hagyhatta érintetlenül élete e fontos területét. De nem program és nem cél volt az istentisztelet és a megújítása. *Luther* számára az istentisztelet tény: ami van, ami zajlik, történik. Megértése, tudatosítása, féltő tisztogatása

Reformátoraink számára fontos volt az egyházi népének megteremtése, énekek, az úgynevezett korállok írása, szerzése. Alig néhány évvel a reformáció elindulása után, 1523-ban *Luther Márton* ír barátjának, *Georg Spalatin*nak: „Az az elképzelésem, hogy az egyházatyákhoz hasonlóan zsolnárokat kell a nép számára alkotni, németül. Ez azt jelenti, hogy olyan lelki énekeket, melyek éneklése közben Isten szava áthatja a gyülekezetet. Ehhez keresünk költőket mindenütt. Neked azonban megadatott a német nyelv gazdagsága és eleganciája, mely sokoldalú tevékenység során kifinomult, így arra kérék téged, hogy működj velünk együtt ebben az ügyben, és próbáld meg valamelyik zsolnárt énekké alakítani, hasonlóan ahhoz, melyet példaként küldtem neked. Azt szeretném, hogy új és csak az udvarnál divatos szavakat ne használj, hogy a nép értelmi képességének megfelelő, lehetőleg egyszerű és egészen szokványos szavakat énekeljünk, melyek egyben tiszták és odaillők is. Továbbá legyen az énekek értelme világos, és a lehető legközelebb álljon az eredeti zsolnárhoz. Alkoss ezért egészen szabadon: az eredeti értelemtől megtartása mellett lesznek szavak, amelyeket el kell majd hagyni és új, odaillő szavakkal kell pótolni.”

Luther nemcsak biztat énekek írására, hanem ő maga is szerez énekeket, melyek közül több mind a mai napig ismert és szeretett éneke egyházainknak. A legismertebb az evangélikusok himnuszaként számon

és rendben tartása volt a program és a cél. A reformátor számára az istentisztelet esemény volt, találkozás az Úrral, aki mindent megtett s megtesz az övéért. Ahol ajándékokról van szó, ott öröm van. Krisztus jelenlétét ajándékozza. Jelenlétét az égében, jelenlétét az elemekben.

Néhány anyanyelvi istentisztelet-típus németül már elterjedt az 1520-as évek első felében. *Luther* ez irányú lépése még váratott magára. Sokszor noszogatták, hogy mozduljon, de ő várt. Ennek oka elsősorban az volt, hogy látta, milyen zűrzavart okoztak a végiggondolatlan elképzelések és az előkészítetlen lépések.

1525 januárjában így ír *Luther*: „Nagyon szeretném már én is a német misét, s foglalkozom is vele, de azt is szeretném, hogy az azután igazi német is legyen. Mert hogy a latin szöveget egyszerűen csak lefordítsuk, s a latin dallamokat, illetve hangjegyeket átvegyük, az nagyon könnyű, de sem jól nem hangzik, sem nem igazi újítás. Úgy a szövegnek, mint a dallamnak, előadásnak és szertartásnak az anyanyelvből kell fakadnia, mert különben az egész dolog csak afféle majomutánczat.”

Ugyanakkor bármire mozdult, bármilyen irányban gondolkodott, tisztított, formált – valami módon érintette az istentisztelet ügyét. De az istentisztelettel renddel nem sietett előre.

Az istentisztelet rendjéről

Az első fontos irat 1523 pünkösdjén jelent meg: *Von Ordnung Gottesdiensts in der Gemeinde* (A gyülekezeti istentisztelet rendjéről). Ez azonban a hétköznapi istentiszteletek ügyét érinti.

Isten ígéről beszél *Luther*, s ahhoz, hogy később reformátorunk egész liturgiai alapállítását és istentisztelet-teológiáját megértsük, tudatosítanunk kell magunkban, hogy a középkori szóhasználatban ez az istentiszteleti olvasmányokra – különösen is az evangéliumra – használt terminus technicus volt. *Luther* szerint a legnagyobb hiba, hogy Isten ígét elhallgatták, legfeljebb a papok magukban olvasták vagy mással helyettesítették, például történetekkel, legendákkal. Ugyanakkor olyan teljesítménynek tartották az igeolvasást, amely a kegyelem áradását lehetővé tette. Teljesítménynek, hiszen kötelességük volt az imádság, az imaórák (a zsolozsma) megtartása. Officium volt, el kellett végezni. Ha nem tették, bűn volt, ha tették, érdem – hiszen mások helyett is végezték.

Luther komolyan „belenyúlt” az olvasmányok rendjébe, súlyt adott a reggeli és esti istentiszteleteken, imaórákon az igeolvasásnak, s meghatározta használati módjukat. Mindenekelőtt gazdagította az olvasmányanyagot. Az istentisztelet menétén is változtatott, bevezetett egy új elemet, az állandó olvasmányok rendjéhez csatolt ígéhirdetést. *Luther* számára az olvasmányok ígéhirdetés nélkül olyanok, mint a nyelveken zsolás.

Luther – érthetően kielezett helyzetben, egy eltorzult gyakorlatra reagálva – óva int attól, hogy az igehallgatás valamiféle érdemszerző jó cselekedetté váljon, amellyel Isten befolyásolni lehet. Reformátorunk ezt végzetes veszélynek látta.

Isten szóban kommunikál az emberrel. Nem jeleket, netán kódolt jeleket küld. Isten megszólítja teremtményét, aki pedig válaszol rá. Ez a feltétele annak, hogy egy emberi találkozási, gyűlést, rendezvényt istentiszteletnek lehessen nevezni: ígében

Reformált mise?

megszólal az Isten. *Luthernél* az ige ilyen értelemben kap új szerepet.

A hirdetett ige esemény, mi több, üdvesemény. Szavak, beszéd nélkül Krisztus műve rejtve marad. Ahol azonban megszólaltatják (szóba hozzák), szavakba öntik, ott elkezdi munkálkodni. Isten üdvösségkészítő munkájának eszköze az ige. Ezért az ige elválaszthatatlan a megszólaltatástól, a hallástól, a megértéstől, a válaszadástól.

Nem feledhetjük, hogy az istentisztelet fontos szerepet játszott a civilizációs folyamatban. A kultúrtörténet ismer szóbeli és gesztusbeli megnyilvánulásokat. A reformációban ezek aránya, súlya átrendeződik. A korábbi szent helyek, szent cselekedetek, gesztusok oldaláról áthelyeződik a hangsúly a szóra, az isteni ígére.

Formula missae

1523-at decemberében jelent meg a „Formula missae et communionis pro Ecclesia Viuittembergensi”. Az írás még teljes latin nyelvű istentiszteletet tartalmaz, egyedül az ígéhirdetés nyelve német. Az előrelépést itt nem is az anyanyelvűségben kell keresnünk, hanem abban, hogy gyülekezeti istentiszteletről van szó. Igaz ez abban az értelemben, hogy nem lehet egyedül a szolgálatot végző pap, hanem a gyülekezet jelenlétében kell végeznie a szolgálatot, de igaz ez abban az értelemben is, hogy a gyülekezet – elsősorban az énekeken keresztül – látható, hallható aktivitással vesz részt az istentiszteleten.

Ebben az időben nemcsak *Wittenbergben* kísérleteztek megújított úrvacsorai istentisztelettel, hanem szinte kifarított formákat találunk a környezetben. Így *Luther* miseformái már kipróbált előmenyeken alapultak.

Luther nagy változtatása éppen a mise kánonját érintette. Kihúzta azokat a mondatokat, amelyek elhangzásakor a pap Krisztus testét és vérért Isten elé viszi és mint áldozatot bemutatja. Itt hangzik a *lutheri kritika*: ily módon Isten ajándéka, jótette (beneficium Dei) emberi művé, cselekedetté alakul át (sacrificium hominis); ezzel a cselekedettel áll az ember Isten elé, és órá hatva próbálja elérni a kegyelmet és az üdvösséget. Ezzel szemben mondja *Luther*: „A mise Isten ajándéka az embereknek, nem az ember ajándéka az Istennek.” *Luther* kritikája tehát a megigazulásról szóló tanításán alapszik. Az Isten előtt kedves Krisztust nem nekünk kell Isten elé vinnünk és kedvessé tennünk, hogy Isten elfogadja az áldozatunkat.

Az egész úrvacsorai liturgiát átjárja a hit által való befogadás és elfogadás gondolata. Teljesen megtartja a mise megszokott részeit.

Elgondolkodtató, hogy a békeköszöntést (pax Domini) *Luther* gyülekezeti feloldozásnak tekinti, tehát az Isten ajándékozta békeség továbbadásáról van szó. Ahogyan *Krisztus* mondta: „Békességet hagyok rátok. Az én békémet adom nektek.” (Jn 14,27)

A *Formula missae* nem liturgikus használatra készült, hanem pasztorálliturgikus anyag. Nem a liturgikus tételek felsorolásáról van szó, hanem a liturgikus részekre való reflektálásról. Benne jelezte a lehetőségeket, amelyek a saját, megújuló, anyanyelvű mise felé mutatnak.

Az úrvacsoraszózatnál a kenyér megáldása után kiosztotta a kenyeret, és csak ezután következett a kehely megáldása, majd a bor kiosztása – utalva a szerzetesi ígék evangéliumi leírására („...miután vacsoráltak, kezébe vette a kehelyt is...” – írja *Luther*).

Német mise

1525-ben halt meg *Bölcs Frigyes*, utóda a reformpárti *I. János* fejedelem lett. Ebben az időben egyre több hír járta arról, hogy a délnémet területen német miséket ünnepelnek. *Luther* feladta tehát kezdeti visszafogottságát, és elkészítette a maga német nyelvű miserendjét. 1525. október 29-én a *wittenbergi* városi templomban tartott először misét e rend szerint. 1526 januárjában nyomtatásban is megjelent ezzel a címmel: *Deutsche Messe und Ordnung des Gottesdiensts* (A német mise és az istentisztelet rendje).

A megjelent formában egy teljes, kottás miserendet kapunk kézbe. Maga a rend is fontos, de számunkra igazán az a bevezető izgalmas, amelyben *Luther* elmondja liturgiai programját. Szabadság és kötöttség. Ez jellemző az egész anyag alapállására. A kiindulópont a reformátor számára a szeretet és az embertársi szolgálata. „Amint azonban mindenkinek a lelkiismeretére van bízva, hogy ezt a szabadságot miként használja, és senkitől sem szabad azt elvonni vagy megtagadni, úgy tekintetbe veendő másrészt az is, hogy a szabadság a szeretetnek s a felebarátunk szolgálata, s annak is kell lennie.”

Ne feledjük, hogy *Wittenberg* kétnyelvű: a tanultak a latin kultúrában, az egyszerű emberek a német népi kultúrában élnek. Ezek erős kölcsönhatásban vannak egymással. *Luther* mind a kettőnek látja az értékét – és meg is akarja tartani. Szó sincs tehát arról, hogy a latint ki akarja szorítani az istentiszteleti gyakorlatból. Sőt a fiatalok nevelésében, tanításában, majd missziói küldetésében igen nagy szerepet szán a latin nyelvű istentiszteleti gyakorlatnak. A német misét tulajdonképpen népmisének nevezhetjük, amelynek kiemelt tanítói jellege van.

A német nyelv használata elsősorban gyülekezetpedagógiai, pasztorális és missziói indíttatású. Az embereket rá kell segíteni arra, hogy ki tudják fejteni a hitüket, szavakba tudják önteni az Istenhez való kötődésüket.

Luther harmadik típusként olyan istentiszteletet is elképzelt, amely a belső elkötelezett, meggyőződéses keresztények zárt alkalma. Ezt a tervet azonban soha sem valósította meg.

Következtetések

Luther nem volt egyoldalú. A tradíció megőrzése és az innovatív gyakorlat egyaránt fontos volt a számára. (Háromféle hozzáállásra is szoktak példát emlegetni: a keresztelési könyvecske mint a tradíció megőrzésének a példája; a német mise mint arra való példa, hogy miként lehet részben megőrizni a tradíciót, részben pedig a megújulás érdekében döntően átformálni egy rendet. Az ordináció liturgiája pedig egészen új utakat jár be és keres.)

Luther számára az istentisztelet és a hit összetartozik: az Istenben való bizalom, a cselekvő, értünk cselekvő Úrra való teljes ráhagyatkozás. Hitben fogadjuk el, hitben fogadjuk be Isten rajtunk is gyakorolt nagy tetteit. Az istentisztelet ajándék, nem pedig emberi cselekedet, s végképp nem érdemszerző cselekedet.

Isten elfogadó szeretete adja vissza a vele való közösség lehetőségét, és formálja át minőségileg másá az emberi közösséget.

Isten jelen van – mindenütt jelen van – értünk van jelen. *Luther* úrvacsora-értelmezésével kapcsolatban vetik fel: „Mit mond a reformátor, hogyan van jelen?” Számára nem az volt a kérdés, hogy mi módon van jelen, hanem hogy miért. *Krisztus* jelenlétét ajándékozza az elemekben, hogy „használjuk”. A mise istenkepe nem a haragvó, kiengesztelendő, ítélő Úrra mutat, hanem a hozzánk hajoló kegyelmes Úrra.

■ HAFENSCHER KÁROLY (IFJ.)

Az „Erős vár”

tartott „Erős vár”. *Luther* 1526 és 1528 között írta valamikor. Egy olyan időszakban, amikor a szívét nyomja az aggodalom a reformáció ügyéért – a nagy német parasztháború súlyos lelkiismereti kérdést jelent számára, ugyanakkor pedig őt magát is betegségek gyötörnek, s van olyan pillanat, amikor úgy érzi, itt a vég.

A 46. zsolnárt szavaihoz menekül. A zsolnárt tartalma, az a rendületlen bizalom, mely sugárzik belőle Isten iránt, megihleti *Luthert*. Nem a zsolnárt gondolatmenetét és kifejezéseit kívánja követni, hanem a félelem, kétség és bűnültség nélküli bizalomról akar vallani. Nem harci dal ez a zsolnárt, hanem bizalom ének. *S Luther* éneke sem diadalmi himnusz, hanem a hatalmas Istenről való alázatos vallástétel.

Luther nemcsak az ének szövegének, hanem a dallamának is szerzője. Középkori dallamok, pontosabban egy 10. századból való hitvallás különböző éneksorainak felhasználásával született meg az „Erős vár” dallama. A dallam és a szöveg tökéletesen illik egymáshoz.

A reformátor éneke nemcsak a német, hanem a magyar irodalom szerves részévé is vált. Abban az időben kezdték énekelni magyar földön, amikor az

anyanyelv politikai szerepet töltött be – összetartó erő volt a három részre szakadt ország lakói között. Nemcsak evangélikusok és reformátusok, hanem római katolikusok is énekeltek.

Hogy az 1536-ban megjelent Gálszécsi-énekeskönyvben benne volt-e, nem tudjuk, mert a könyv csak töredékesen maradt ránk. De az 1560-ban Óváron készült Huszár Gál-énekeskönyvben már benne volt, mint ahogyan az 1676-ban Csíksomlyón nyomtatott katolikus énekeskönyvben is. Ezt énekeltek a gályarabságra elhurcolt lelkipásztorok is 1676-ban, amikor holland segítséggel megszabadultak a fogságból. Az éneket a reformáció kora óta összeállított protestáns énekeskönyvek legtöbbje közli.

Az évszázadok múlásával újabb és újabb fordítások készülnek, jelentős személyiségek munkája nyomán. A 19. században *Mária Dorottya* Habsburg főhercegnő buzdítására fordították többen az „Erős várt” magyarra. 1934-ben a magyar evangélikus egyház ír ki pályázatot a fordításra. E fordítások közül kettő nagyon jól sikerült. Az egyik fordító *Szabédi László*, a másik *József Attila* volt.

Luther éneke számtalan zenei alkotás megihlető-

jévé vált. A kórusirodalom kiemelkedő alakjai – hogy csak néhányat említsünk, *Vulpius*, *Praetorius*, *Gumpelzhaimer* – dolgozták fel. Születtek egynemű és vegyes kari feldolgozások, három- és négyszólamú alkotások, sőt még kánonfeldolgozás is.

Az orgonairadalomból a sok-sok korállelőjátékot kell megemlítenünk, továbbá *Johann Sebastian Bach*, *Buxtehude* és *Walther* nevét, de semmiképpen sem hagyhatjuk ki a nagyobb feldolgozásokat sem, mint *Bach* „Erős vár” kezdetű kantatáját és *Mendelssohn* *Reformáció szimfóniáját*.

Amikor *Luther* halála után *Melanchthon* és *Justus Jonas* Weimarba értek harmadik barátjukkal, *Kreuzigerrel*, letörve és bánatosan, egyszeriben az egyik ház ablakából énekszót hallottak. Egy szolgálólány az „Erős várunkat” énekelte. A himnusz hallatán megbátorodtak, erőt nyertek, és odaszóltak a leánykának: „Énekelj, énekelj, kedves leányka. Nem is tudod, kiket vigasztalsz most!”

„Kincset, életet, / Hívtest, gyermeket: / Mind elvehetik, / Mit ér ez énekik! / Mienk a menny öröke!” – hangzik azóta is, hangzik évszázadokon át, énekeljük mi is mindig újra és újra, hogy feloldjon a veszteségek nyomán felépő görcsös bűnültségből bizalomra – az Úr Isten iránti bizalomra, aki értünk küzd, aki Fiát adta értünk, aki által a gonosz örök vereséget szenved, s aki-ben az örök élet öröme és reménye már ma a miénk.

■ ISÓ DOROTTYA – ISÓ ZOLTÁN

A LUTHER-KONFERENCIÁN ELHANGZOTT ELŐADÁS RÖVIDÍTETT SZÖVEGE

Luther krisztocentrikus bibliaértelmezése

Az evangélium mint „szótörténet”

A Luther-kutatás kimutatta, hogy Luther az írásmagyarázata, azaz hermeneutikája révén vált reformátorrá. Gerhard Ebeling szerint Luther „hermeneutikai forradalma” az volt, hogy a jelekről alkotott középkori nézetekkel szemben felismerte a „szóesemény”-ben a nyelv jelentőségét, ezért fő célja „nem Isten verbális leírása volt, hanem hogy feltárja az embernek Isten előtti létezését... Isten ember feletti ítéletének kinyilatkoztatását (...). A hermeneutikai feladat csak abban állhat, hogy a szóesemény szolgáltatásának szenteljük magunkat oly módon, hogy a szó igazán szava váljon, és hogy az erejének teljességében, tiszta szóként jelenjen meg.”

Luther a Szentírást nem külső, formai tekintélyként ismerte el, hanem bensőszerű tartalmát, a meghirdetett, elmondott, megénekelte evangéliumot tisztelte: „Nem apostoli tanítás az, amelyik Krisztusról nem ejt szót, még ha Szent Péter vagy Szent Pál tanítaná is. Ellenben mindaz, ami Krisztust hirdeti, apostoli tanítás, még ha Júdás, Annás, Pilátus vagy Heródes szájából származna is.”

A Szentlélek szerepe a megértésben

Ha Luther bibliaértelmezésében az első szempontunk a krisztológia volt, sietve hozzá kell tennünk, hogy a pneumatológia (a Szentlélekről szóló tanítás) szempontja is ugyanilyen fontos. „A Szentírásban az a legfontosabb, hogy a betűt a lélektől meg tudjuk különböztetni, mivel ez teszi a teológust igazán teológussá. Az egyház pedig ezt a lelket egyedül a Szentlélektől kaphatja, nem pedig az emberi értelemről.”

FOTO: SZAKÁCS TAMÁS

Luther nem győzi hangsúlyozni, hogy a megértésnek állandóan frissnek, azaz lelkinek, élőnek, jelenvalónak kell lennie. A tegnap még élő hitfelismerésünk mára már holt betűvé, törvényvé válhatnak, amely már nem evangélium. „Ha ugyanis valamit egyszer már megértettünk, fennáll a veszélye annak, hogy az lélekből ismét betűvé lesz, ha nem értjük meg, és nem sajátítjuk el újra.” A helyes bibliaértelmezés a Szentírás szövegében mindvégig Krisztust keresi, hozzá ragaszkodik, s a Szentlélek segítségével ismeri fel a mondanivalót. A Szentírás értelmezése ezért elválaszthatatlan az imádkozástól.

Luther és az Ószövetség

Luther az Ószövetségről mint a Krisztusról szóló nagy tanúságtételről beszél. Ezért a hívőnek az Ószövetséget Krisztussal a szeme előtt kell olvasnia – „was Christum treiber”. A Szentírás szövege túlmutat önmagán, a benne mint pólóban elrejtett Krisztusra utal. A nehéz szövegek is egyértelműen csak Krisztusban, a végső jelentettn nyelik el értelmüket: „Ha egy olyan szöveggel van dolgunk, amelyiknek kemény héja van, mint a diónak, és nem tudom feltörni, akkor a sziklához (Krisztushoz) vágom, és így megkapom a legédesebb magot.”

A modern történetkritikai bibliaértelmezés számára Luther értelmezése – botrány. Ám a „posztmodern olvasó” a modernitással szemben vallja, hogy az olvasó nem egyszerűen reprodukálja a jelentést, hanem produkálja, nem rekreálja, hanem kreálja, saját horizontja, azaz hite, meggyőződése alapján. A keresztyén olvasó ezért azt vallja, hogy nincs olvasás és megértése inspiráció, a Szentlélek ihletése nélkül. A bennünk lévő Szentlélek „érti” meg az Írásokat – mondta Luther maga többször is. A hitetlen, materialista olvasónak botrányként hat Luther olvasási módja, hiszen azt látja, hogy Luther „beleolvas” a szövegbe olyan dolgokat, amelyek nincsenek benne.

Az amerikai Luther-kutató, Kenneth Hagen mutatott rá arra, hogy Luther kommentárjainak műfaja az „ennarratio” (elbeszélés). Luther nem a mai értelemben vett tudományos magyarázatot kíván nyújtani, hanem hitét, teológiáját akarta újra „elmondani”, írásmagyarázatának célja a nyilvánosság előtt folytatott élethalálharc az evangélium ügyéért. Számára az írásmagyarázat is prédikáció volt, és a prédikáció is írásmagyarázat.

Két példa Luther krisztocentrikus értelmezésére

Az alábbiakban egy ó- és egy újszövetségi példával kívánjuk Luther krisztocentrikus értelmezését illusztrálni.

1) A 8. zsoltár magyarázata. Látszatra a 8. zsoltár csak az emberről szól, semmi köze Jézus Krisztushoz. Luther azonban a részhez az egész ismeretében közelít: az

ő olvasatában ott van az egész Szentírás, az egyház, a keresztyén hívő ember összes tapasztalata, ezért látja oly határozottan Krisztus szenvedését a 8. zsoltár soraiban. Amikor például Luther a zsoltár 5. verséhez ér el: „...micsoda a halandó – mondom –, hogy törődsz vele, és az emberfia, hogy gondod van rá?”, akkor egyértelműen a megfeszített Krisztusról beszél. Akit kigúnyoltak, leköpdöste, megostoroztak, aki megalázta magát, és akit mindenki lenézett, mert átkozott volt, mert féreg volt.

„Kevéssel tetted őt kisebb Istennél” – olvassuk a zsoltár 6. versében. Luther szerint Dávid itt lélekben arról szól, hogy Krisztus elhagyatottsága mily iszonyatos lesz. Emberi szavakkal – írja Luther – nem lehet leírni, hogy ez mit is jelent. Dávid itt nem Krisztus fizikai szenvedéseiről beszél, hanem az annál sokkal nagyobb és dicsőségesebb lelki szenvedésekről.

Mit is jelent pontosan az, hogy „elhagyta őt az Isten”? Luther szerint ez „nem azt jelenti, hogy az isteni természet elkülönült volna az emberitől – mert Krisztus személyében, aki Isten és Mária fia, az isteni és az emberi természet annyira egy, hogy az nem osztható meg, nem különülhet el –, hanem azt jelenti, hogy az isteni természet visszavonult és elrejtőzött, olyannyira, hogy bárki ezt mondhatta:

»Ez nem Isten, hanem csupán egy ember, egy megzavarodott, szerencsétlen ember.« Krisztus embersége egyedül maradt, s az ördög szabad kezet kapott hozzá, az isteni természet ereje felfüggesztődött, s egyedül hagyta az emberi természetet ebben a küzdelemben.”

2) Gal 3,13 lutheri értelmezése. „Krisztus megváltott minket a törvény átkától, úgy, hogy átokká lett értünk – mert meg van írva: »átkozott, aki a fán függ«” – írja Pál apostol Gal 3,13-ban. Krisztus a keresztfán a mi bűneink büntetését, a nekünk járó átkot viselte el önként értünk, helyettünk és miattunk. Megtörténik tehát a „boldog cseré”.

Figyeljük csak meg Luther „ennarratióját”: Krisztust beszélgeti, mintha hallaná, hogy a Fiú mit mond az Atyának a megváltás tervéről! „Ő magára vette a mi bűnös természetünket, s nekünk az ártatlan és győzelmes személyét adta cserébe. Ebben vagyunk tehát felöltöztetve, s immár szabadok vagyunk a törvény átkától, mert Krisztus önként átok lett értünk, ezt mondván: »Emberségem és istenségem áldás nekem, s nincs semmi sem szükségem. De megüresítem magam. (Fil 2,7) Magamra veszem, ember, a te ruhádat és maszkozdat; ebben a ruhában fogok járni, ebben fogom elszenvedni a halált, azért, hogy te szabad légy, és megmeneküljél a haláltól.«”

Krisztus azonosult a tolvajokkal és bűnösökkel, s ezért tolvajként és bűnösként is végezték ki. Luther szerint ez a legsodálatosabb kép Krisztusról. A legörömtelibb vizsgálat számunkra, hiszen Krisztus helyettünk vette magára az átkot, és mi szabadok vagyunk attól.

Krisztust nemcsak keresztre feszítették, és meghalt, hanem az isteni szeretet következtében reá hárult minden bűn. S ekkor jött a törvény, és azt mondta: a bűnösnek meg kell halnia. Ezért lett átokká az, aki ott függ a fán, Krisztus lett az Isten átka.

Luther minden tanítás legvidámabbikának, a legtöbb vizsgálat forrásának tekinti azt a tant, hogy miénk lehet Isten – szavakkal le nem írható és számokkal fel nem becsülhető – szeretete és kegyelme. „Mert amikor a kegyelmes Atya látta, hogy minket agyonnyom a törvény, hogy mi átok alatt vagyunk fogva tartva, s innen sehogy sem szabadulhatunk, akkor elküldte a Fiát a világra, minden ember minden bűnét halmozottan reá vetette, s ezt mondta: »Te leszel Péter, aki megtagad, Pál, aki üldöz, káromol és kerget, Dávid, aki paráználkodik, a bűnös, aki az almából evett a paradicsomban, a lator a kereszten. Minden személy, aki valaha is bűnt elkövetett, Te leszel. Te fizetsz az ő bűnükért, Neked kell azt jóvátenned.« És ekkor jön a törvény, és ezt mondja: »Bűnösnek találtam őt, aki mindenki bűnét magára vette. Egyedül csak benne látok bűnt. Ezért meg kell halnia a kereszten!« Megtámadja s megöli őt. E tett által az egész világ megtisztul, megszabadul minden bűntől, kiszabadul a halál torkából és minden gonoszagságból.”

Mily boldog csere, amely magára veszi a mi bűnös személyünket, s nekünk adja cserébe az ő ártatlan, győzedelmes személyét! Mi ebbe a személybe „öltözünk be”, s szabadokká válunk az átoktól.

Luther szerint ez az apostoli írásmagyarázati forma. Csak a Szentlélek segítségével beszélhetett így Pál apostol s – tegyük hozzá – Luther is.

Luther krisztocentrikus írásmagyarázata élő közvetítésként szólaltja meg, adja elő az evangélium élő hangját, a viva vox evangélii. Luther igehirdetői írásmagyarázatát hallgatva nemcsak hitünk drámáját éljük át újra és újra, hanem a Szentháromság titkaiiba nyerünk bepillantást, oda, ahova bepillantani az angyalok is csak vágyakoztak.

■ FABINY TIBOR

HETI ÚTRAVALÓ

Azért jelent meg az Isten Fia, hogy az ördög munkáit lerontsa. (1Jn 3,8b)

Bőjt első hetében az Útmutató reggeli és heti igéi a sátán legyőzőjének megváltó művét tárják elénk, hogy kísértéseinkben bátorítson: vele mi is győzhünk!

Jézus bőjtje negyvennapos volt, de őt csak kívülről támadhatta az ördög, mivel bűntelen volt. Minket belülről is kísérhet a test kívánsága, az élet kérdése s a szemek kívánsága által, de ránk is érvényes az Atya Isten ígérete: „Ha kiált hozzám, meghallgatom, vele vagyok a háborúságban, kiragadom onnan és megdicsőítem.” (GyLK 729,13) Ezt megtapasztalva vallom: „Oltalmam és váram, Istenem, benne bízom!” (Zsolt 91,2; LK) Jézus megkísértésekor háromszor olvassuk: „Ha...” s „Meg van írva...” Az ősi „Csakugyan?” visszhangzik a sátán három provokatív kérdésében, amelyekre Jézus az Írás szavaival válaszol: „Az Urat, a te Istenedet imádd, és csak neki szolgálj!” (Mt 4,10) „De hát miért engedti Isten az embert bűnre csábítani?” – kérde reformátorunk, s válaszol is: „Hogy megismerje magát is meg az Istent is. Magát, hogy semmit sem tud, csak vétkezni. Istent, hogy kegyelme erősebb mindennél.” Nagy főpapunk van, „járuljunk tehát bizalommal a kegyelem trónusához, hogy irgalmat nyerjünk, és kegyelmet találjunk, amikor segítségre van szükségünk” (Zsid 4,16)! Jézus el- és magára vette bűneinket, ezért „aki az Istentől született (újja), az nem cselekszik bűnt, (...) és nem vétkezhet” (1Jn 3,9). Istent gyermekei az igazságot cselekszik, s akik Krisztusban, az igazban vannak, általa le tudják győzni a gonosz hatalmát. Istent a kezében tartja övéi életét, „és senki sem ragadhatja ki őket az Atya kezéből” (Jn 10,29). A kegyes Jób a négy csapás közepette is istenfélő maradt, és kiállta a hit próbáját: „Még ebben a helyzetben sem vétkezett Jób, és nem követett el megbotránkoztató dolgot Isten ellen.” (Jób 1,22) Pál a pusztai vándorlás intő példája alapján bátorít: „Isten pedig hűséges, és nem hagy titeket erőtlön felül kísérteni; sőt a kísértéssel együtt el fogja készíteni a szabaddulást útját is...” (1Kor 10,13) „Augustinus is azt mondja, hogy a próbatéví kísértést el nem háríthatjuk, de hogy legyőzzön, azt imádsággal megakadályozhatjuk.” (Luther) Mit javasol Jakab a bennünk dúló önző kívánságok legyőzésére? Engedelmeskedjünk az Úristen igéjének; ő megbocsát, ha megtérünk hozzá, ezért: „Alázzátok meg magatokat az Úr előtt, és ő felmagasztal titeket.” (Jak 4,10) Az irgalmas és hű főpap, Jézus engesztelő szolgálata, kereszthalála és feltámadása által legyőzte a bűn, halál s ördög hatalmát. A hit szerzője és beteljesítője, „mivel maga is kísértést szenvedett, segíteni tud azokon, akik kísértésbe esnek” (Zsid 2,18). A sátán legyőzőjének hű tanúi és követői részesei az ő győzelméből, részesei lesznek Krisztus ezeréves uralmának: „Boldog és szent az, akinek része van az első feltámadásban: ezeken nincs hatalma a második halálnak...” (Jel 20,6) Ezért ma mi is „titokzatos szokás szerint tartsuk meg ezt a böjtjöt, míg teljes lesz az ismerős négyzerte tíz nap útköre” (GyLK 659,1; böjtj himnusz).

■ GARAI ANDRÁS

Házigazdánk, Kőszeg

SZÓSZÓRÓ

Ifjúságirovat-gazda: Frenyó Anna

Tisztelettel jelentem kedves olvasóinknak, hogy a Szélrőzsa csapata a modern technika minden eszközét bevetve igyekszik dolgozni. A virtuális világban – pontosabban az IWIW-en – 841 hivatalos ismerőse van e cikk írásakor fesztiválunknak. (Hasonlítsák össze ezt az adatot a két héttel ezelőtti Szószóróban foglaltakkal, ha van kedvük játszani!) Hogy ez mit jelent a nyári találkozó létszámát illetően, arra vonatkozóan pusztán feltevéseink lehetnek, mindenestre igyekszünk minden fiatal elérni, akit érdekelhet a július 16. és 20. közötti kőszegi alkalom. A blogon továbbra is folyamatosan részt vehetnek az előkészületekben: <http://www.szelozsatalalkozo.hu/>.

Ezúttal a helyszínről szeretnék írni. Nemrég különös telefonhívás érkezett az ifjúsági osztályra. Egy nyolcvankilenc éves hölgy emlékezett vissza a jó pár évvel ezelőtti történet deutschlandsbergi tragédiára: egy síelni induló csapat busza halálos balesetet szenvedett, mely-

megválaszolta, amikor a várostól nem messze lévő határnál demonstrálta, hogy Kőszeg mennyire alkalmas a téma feldolgozására, a határátlépésre.

A honlapon olvasható köszöntőjében a legelső, váraljai találkozóra visszaemlékezve felidézi, hogy az akkori házigazda, Ócsai Zoltán lelkész milyen boldognak tűnt. Ezzel kapcsolatban Csaba így nyilatkozott: „Talán azért, mert jó dolog házigazdának lenni! Jó dolog valami olyasmit előkészíteni, amivel sokaknak szerünk örömet, és amin sokan dolgoznak. Azt kívánom, hogy legyen a »Szélrőzsa a határon« is olyan meghatározó élménnyé

nek következtében sok kőszegi család vált gyászolóvá. A telefonáló Sára néni azt akar annyira megrázta ez az esemény, hogy együttérzése kifejezésül novellát írt róla. Mint mondta, nagyon örül annak, hogy ennyi fiatal készül Kőszegre menni és örömet vinni az ott lakóknak, „teleszongani” a várost a nyár közepén. Reméljük, valóban áldás és reménységforrás lesz a város lakosainak is az idei Szélrőzsa fesztivál.

A találkozó mottója: „Hol a határ?” Ezt a kérdést a meghívó lelkész, Baranyay Csaba (képünkön) a szó szoros értelmében

mindannyiunk számára, amelyre legálább akkora lelkesedéssel tekintünk majd vissza, mint én a váraljai találkozóra. Bár tudom, az volt az első. Ez viszont a hetedik! Rádásul tizenkét év telt el azóta... Sok gondolatot ébreszthet ez a két szám. De most talán elég csak annyit, hogy a Szélrőzsa idén – a régi hagyományok szerinti – konfirmációi korbá lép... Legyen hát mindannyiunk megerősítésére a találkozás, a közösség, maga az ünnep, amelyre nagyon várunk titeket is itt Kőszegen!” (A teljes cikk a blogon olvasható.)

■ FRENYÓ ANNA

HIRDETÉS

Hívogató

Évről évre meghirdetjük e lap hasábjain az Evangélikus Külmisziói Egyesület (EKME) közgyűléssel egybekötött csendesnapját. Így teszünk idén is – azzal a reménységgel, hogy olyan testvéreink is el fognak jönni, akik nem tagjai ugyan egyesületünknek, de érdeklődnek a külmiszió iránt, és felelősséget éreznek az evangélium terjedéséért.

De hiszen mindenkinek felelősséget kellene éreznie eziránt! Egy más kontinensen élő keresztény testvérünk így ír erről: „Amikor Jézus azt mondta, »úgy ragyogjon a ti világosságotok«, akkor nem a templom lámpáiról beszélt. Követőit kérte arra, hogy (...) sugározzák a világba Urunk fényét. Nevezhetnek-e bennünket keresztényeknek, ha nem törődünk a rászorulókkal, és nem mondjuk el Isten szeretetének örömeit?” (Forrás: *Csendes percek*)

Ezen gondolatok fényében hívunk mindenkit február 23-ára, szombatra a Deák téri gyülekezet nagytermébe (Budapest V., Deák tér 4.) 10 órától 15 óráig.

A külmisziói nap összefoglaló ígéje Jézus kijelentése: „...én azért jöttem, hogy életük legyen, sőt bőségben éljenek.” (Jn 10,10)

A nap programja:

- 10.00: Áhítat – *Gáncs Péter* misszióért felelős püspök
- 10.30: Előadás a nap témájáról – *Hecker Frigyes* nyugalmazott szuperintendens
- 11.40–13.00: Közgyűlés
- Ebédszünet
- 14.00–14.45: A rajzpályázat nyerteseinek jutalmazása, ifjúsági beszámoló
- 14.45: Úti áldás – *Breboszkyné Pintér Márta* elnök

Az EKME elnöksége

HIRDETÉS

A Baptista Teológiai Akadémia felvételt hirdet a 2008/2009-es tanévre

Felvételt hirdetünk teológia szakra (BA), lelképásztori szakirányra olyan hívó fiataloknak (és idősebbeknek), akik legalább két éve az adott egyház vagy gyülekezet tagjai. A szakon teológus szakképzettség szerezhető. A képzés ideje nyolc félév.

A szakirányon belül három specializáció választható:

- **gyülekezeti lelképásztor:** azoknak, akik élethivatásuként szeretnék klasszikus lelképásztori feladatokat ellátva szolgálni (igehirdetés, lelkigondozás, tanítás);
- **missziói:** azoknak, akik szeretnék felkészülni bibliakör-vezetői, ifjúságvezetői, evangélicizációs munkatársi és misszionárius feladatokra is;
- **szociális lelkigondozó:** azoknak, akik szakszerűen szeretnék segítséget nyújtani testi-lelki terhet hordozó embertársaiknak.

A választott specializációt az oklevél betétlapján tüntetjük fel.

Az alapképzés felkészít a teológiai, a hittanár-nevelő és a vallástudomány mesterszakra (MA) is.

A főiskola az államilag finanszírozott képzésben részt vevő hallgatók esetében – törvényi adta lehetőségével élve – nem kér a diákoktól képzési hozzájárulást (fer).

Kántor szakra (BA) olyan hívó fiatalokat (és idősebbeket) várunk, akik szakszerűen szeretnék részt venni a gyülekezetek ének-zenei szolgálatában. A szakon kántor szakképzettség szerezhető. A képzés ideje hat félév. A szakon belül választható képzési irány: ifjúsági zene (gospel). A képzés államilag finanszírozott.

Jelentkezési határidő: 2008. március 31.

A jelentkezési lap letölthető az intézet honlapjáról (www.bta.hu) vagy tanulmányi osztályától igényelhető (1068 Budapest, Benczúr u. 31.; tel.: 1/322-2815, 20/886-0846; e-mail: nagys@bta.hu).

A Duna Televízió Isten kezében című sorozatműsorának következő adásában február 9-én, szombaton 12.15-től a II. evangélikus népzenei találkozóról láthatunk képes beszámolót. A rendezvénynek – amelyet január 18. és 20. között rendeztek Balatonszárszón – egy népdalból vett idézet volt a mottója: „Felségednél sorsunk...” A program középpontjában a hitélettel kapcsolatos népdalok előadása és tanítása állt, de tartottak hangszerbemutatót, illetve néprajzi előadást, népmesét és zenés áhítatokat is hallhattak a résztvevők. Ismétlés: Duna II. Autonómia, február 10., vasárnap, 11.15; Duna Tv, február 12., kedd, 7.30. Szerkesztő: *Nevelős Zoltán*; rendező: *Horváth Tamás*.

ISTENTISZTELETI REND | 2008. február 10. – Budapest

Böjti 1. vasárnapja (Invocavit). Liturgikus szín: lila.

Lekció: Mt 4,1–11; 2Kor 6,1–10. Alapige: 1Móz 3,1–13. Énekek: 75., 275.

I., Bécsi kapu tér de. 9. (úrv.) Bence Imre; de. 10. (német, úrv.) Andreas Wellmer; de. 11. (úrv.) Balicza Iván; du. 6. Bencéné Szabó Márta; **II., Hívősvölgyi út 193., Fehé** de. 10. Veperdi Zoltán; **II., Modori u. 6.** de. 3/4 II. Sztójanovics András; **Pesthidegkút, II., Ördögárok u. 9.** de. fél 10. (úrv.) Sztójanovics András; **Csillaghegy-Békásmegyér, III., Mező u. 12.** de. 10. Donáth László; du. 2. Donáth László; **Óbuda, III., Dévai Bíró M. tér** de. 10. (úrv.) Hokker Zsolt; **Újpest, IV., Lebstücsk M. u. 36–38.** de. 10. Solymár Péter Tamás; **Káposztásmegyér, IV. Tóth Aladár út 2–4.** de. 9. Solymár Péter Tamás; **V., Deák tér 4.** de. 9. (úrv.) Gerőfi Gyuláné; de. 11. (úrv.) Zászkaliczky Péter; du. 5. (asztali beszélgetések) dr. Bence Gábor; **VII., Városligeti fasor 17.** de. 11. (úrv.) Szántó Enikő; **VIII., Üllői út 24.** de. fél II. Kertész Géza; **VIII., Rákóczi út 57/a** de. 10. (szlovák) Gulácsiné Fabulya Hilda; **VIII., Karácsony S. u. 31–33.** de. 9. (úrv.) Kertész Géza; **VIII., Bláthy Ottó u. 10. (Betánia Szeretetszolgálat)** de. 9. Benkőczy Péter; **IX., Haller u. 19–21. I. emelet** de. 11. (úrv.) Koczor Tamás; **Kőbánya, X., Kápolna u. 14.** de. fél II. Benkőczy Péter; **Kelenföld, XI., Bocskai út 10.** de. 8. (úrv.) dr. Joób Máté; de. 11. (úrv.) dr. Joób Máté; du. 6. (vespera) Szávay László; **XI., Németvölgyi út 138.** de. 9. Szávay László; **Budagyöngye, XII., Szilágyi E. fasor 24.** de. 9. (úrv.) Balicza Iván; **Budahegyvidék, XII., Kék Golyó u. 17.** de. 10. (úrv.) Bencéné Szabó Márta; **XIII., Kassák Lajos u. 22.** de. 10. (szupplikáció) Hámosi Péter; **XIII., Frangepán u. 41.** de. fél 9. (szupplikáció) Hámosi Péter; **Zugló, XIV., Lócsei út 32.** de. 11. (úrv.) Tamásy Tamásné; **XIV. Gyarmat u. 14.** de. fél 10. (úrv.) Tamásy Tamásné; **Pestújhely, XV., Templom tér** de. 10. (úrv.) Szabó B. András; **Rákospalota, XV., Juhos u. 28. (kistemplom)** de. 10. Bátovszky Gábor; **Rákosszentmihály, XVI., Hősök tere 10–11.** de. 10. (úrv.) Vladika Zsófia; **Cinkota, XVI., Batthyány I. u.** de. fél II. Blatniczky János; **Mátyásföld, XVI., Prodám u. 24.** de. 9. Blatniczky János; **Rákoshegy, XVII., Tessedik tér** de. 9. Eszlényi Ákos; **Rákoskeresztúr, XVII., Pesti út 111.** de. 10. Győri Gábor; **Rákoscaba, XVII., Péceli út 146.** de. 9. ifj. Zászkaliczky Pál; **Pestszentlőrinc, XVIII., Kossuth tér 3.** de. 10. dr. Korányi András; **Pestszentimre, XVIII., Rákóczi út 83. (református templom)** de. 8. dr. Korányi András; **Kispest, XIX., Templom tér 1.** de. 10. Széll Bulcsú; **XIX., Hungária út 37.** de. 8. Széll Bulcsú; **Pesterzsébet, XX., Ady E. u. 89.** de. 10. (családi) Győri János Sámuel; **Csepel, XXI., Deák tér** de. fél II. Zólyomi Mátás; **Budafok, XXII., Játék u. 16.** de. 10. Solymár Gábor; **Budaörs, Szabadság út 75.** de. 10. Endreffy Géza; **Pilisvörösvár (református templom)** du. 2.

■ Összeállította: BODA SZUSZA

Takács József

1925–2008

2008. február 2-án délelőtt a búcsúztatására igyekezve már a villamoson, néhány megállóval a kelenföldi evangélikus templom előtt érezhető a csend és a nyugalom. A megállótól a templom felé lépegettem, amikor egy idősebb asszony szólított meg, és megkérdezte, jó irányban halad-e a Bocskai úti templomhoz. Egy fejbólintással feleltem, jelezve az igent. „Ha szintén a temetésre tetszik jönni – folytatta –, akkor el kell mondanom néhány mondatot, amíg odaérünk. Nagyon szerettem hallgatni Takács tiszteletű úr prédikációit és beszédeit. Szerettem volna odaérni karácsony másnapján is a pesthidegkúti templomba, de sajnos nem tudtam elmenni. Pedig, tudja, nálunk kezdte a prédikálást majdnem hatvan éve, és én azóta is folyamatosan követtem a szolgálatát... Emberileg is jó volt a közelében lenni...”

Elgondolkodtató mondatok ezek arról a szeretetről és ragaszkodásról, amely összeköti az igehirdető lelkész a hallgatóival egészen a végső földi óráig. De megszólalnak később is az üzenetek és a tanítások, és erőt adnak akkor is, amikor fizikailag már nincsen velünk az, aki mindezeket elmondta, vallotta és sugározta. Különösen is fon-

tos tudni ezt akkor, amikor olyan lelkésztestvértől köszönünk el, aki nem átlagos és nem szokványos küzdelemmel kereste az üzenet lényegét és igazságát, hanem nagyon is különleges vágygal és erővel. Olyan embereket is meg tudott szólítani, akiket sokan csak szeretnénk elérni... Az is fontos volt számára, hogy úgy szóljon meg, hogy felébressze az érdeklődést, és töprengésre, kérdésre és kemény küzdelemre indítson a törvény és evangélium igazságának megtalálásáért vívott harcban.

A megtelt kelenföldi templom tanúskodott szolgálatáról. A családtagok mögött ősz hajú értelmiségiek, kedves és közvetlen, kemény munkásemberek, több mint egy tuca lelkésztestvérek, művészek, tudósok, fiatalok és idősök különleges gyülekezete. Sokan és személyesen adtak hálát itt Istennek az elhangzott szavakért és a megtapasztalt törődésért egyaránt.

Takács József valójában nem volt „főállású” gyülekezeti lelkész, bár szolgálata kezdetén segédlelkészként négy év leforgása alatt hétszer is áthelyezték, nem könnyű parókusok mellé. Többek között Szentesen, Kőbányán, Józsefvárosban, a Deák téren és Zuglóban szolgált. A leghosszabb szolgálati időt a bu-

dahegyvidéki gyülekezetben töltötte, az utolsó évtized pedig a pesthidegkúti testvérek szeretetének vonzásában teljesedett ki. Erről tanúskodott a temetésen Fodor Viktor lelkész Jn 15,12–17 alapján tartott igehirdetése, és ezt a baráti, testvéri szeretetet érezhettük Békés Tamás pesthidegkúti felügyelő kézfogásában is, amikor beléptünk a kelenföldi templomba. Kifejezte ez a mozdulat azt a kölcsönös odafordulást és szeretetet, amelyet kemény évek után átélhetett a pesthidegkúti gyülekezet közösségében. Azt hiszem, ez adott erőt arra Takács Józsefnek, hogy 2007. karácsony másnapján betegen és megfáradtan részt vegyen az istentiszteleten és az úrvacsorai közösségben. Ez volt az utolsó templomlátogatása. Igehirdetésre készült, de már nem volt ereje prédikálni. A szolgálat, Gyekiczky János kísérette őt, és így történt, hogy ezen az utolsó alkalmon is megszólalt az ige, és pontosan, rendben, tartalmasan ünnepelhette Jézus érkezését a gyülekezet.

Ragadjuk meg emlékezésünkben a temetésen elhangzott alapigét: „Az az én parancsolatom, hogy úgy szeressétek egymást, ahogyan én szeretlek titeket.” (Jn 15,12)

■ SZABÓ LAJOS

Léceket fel!

Szubjektív beszámoló az Északi Egyházkerület sítáboráról

„Mielőtt felcsatolod a léced, mire figyelysz?” – hangzott a kérdés. Én meg csak agyaltam, hogy akkor most mit is kell mondani? Hogy is volt? Több mint tíz évvel ezelőtt voltam már háromnapos „kiképzésen” – ugyancsak Szlovákiában –, de mennyi minden történt azóta... „A lényeg, hogy párhuzamosan tartsd a léceket, és mindig a völgy felől csatold fel először!” Igenis. Izzadtam, mindent beledtam, annyira próbáltam koncentrálni, hogy az már fájt.

Volt ott minden: vakító napsütés, rengeteg hó, a Lomnici-csúcs tekintélyt parancsoló látványa, hófehér sípkával; saját síoktatónk, Zoli bácsi; suhanó „rég motoros” síelő; kis esés, nagy esés; kék-zöld emlékek különböző testrészeken; hatalmas nevetések; Kati néni szlovákórái, Lujzi esti éneklése; szürke, nehéz felhők, jeges szél; elcsendesedések, kipirult arcok, az esti áhítatok és az összetartás.

Mert hát egy kisbusszal és három személyautóval indultunk neki Szlovákiának. Ugyan nem zászlóztuk fel magunkat, de mindig tudtunk a másiktól, és amikor a sípályán voltunk, ott is mindig figyeltünk egymásra.

Amikor ott vagy fent a hegyen, és kicsit remeg a térded, és tudod, hogyha túl nagy a lendület, a „hóeke” használata segít, és koncentrálsz (és benned van, hogy azért jó lenne, ha más is látná, és büszkén húzhatnád ki magad, és persze hogy nem hoztad el a fényképezőgépet), és ezer méterről lerí rólad, hogy még nem vagy az a gyakorlott síelő... És elindulsz, és jönnek jobbról is, balról is, de nyugi, kikerülnek, mert ők ügyesebbek, és ak-

kor hogy is volt? Ha balra dőlök, akkor jobbra kanyarodom... és tényleg, és hurrá! Egyre nagyobb a lendület, és veszem a kisebb-nagyobb kanyarokat, és akkor meghallom kedves barátném hangját, hogy „hol a súlypont?”, mint egy renitenskedő kisdíák, visszább veszek, és csinálom a tanultak szerint, aztán jön a meredekebb lejtő – itt már úgysem láthat –, és belehúzok, és suhanok, és annyira élvezem, hogy észre sem veszem, hogy hangosan kiabálok!

kicsit izgalommal töltött el mindannyiunkat. Nem megszokott környezetben, mégis csapattal, összefogva – hatalmas élmény! Dr. Fabiny Tamás püspök gondoskodott a mindennapi lelki útutalóról. Mindennap új kihívás volt, újabb „tananyag” (a „haránt-rézsút siklásról” nem is beszélve!), minden egyes nap végén fáradtan, bár lelkesen tudtunk körbeülni, a nap eseményeit számba venni és a Jóistennek hálát adni.

A tábor Lőrincz Csaba aszódi lelkész és

FOTO: DETRE ZOLTÁN

Több mint egy évvel ezelőtt született meg az ötlet. És a múlt héten volt Matlárházán – szlovákul Tatranské Matliare – az Északi Egyházkerület által lelkészeknek és családtagjaiknak szervezett első sítábor. Köszönjük, mert igenis kellenek ilyen alkalmak. A már annyiszor elcsúszott mondat jut eszembe: „a lelkész is ember”, de hát tényleg! Adódott egy új lehetőség – a húsz jelentkező élt vele.

Mint minden új kezdeményezés, egy

az aszódi evangélikus gimnázium segítségével, többek közreműködésével valósulhatott meg.

Megtanultam, ha előre dőlök, a léceleje koncentrálni a teher, így sokkal könnyebb siklani a havon! Itthon nincs hó, és lassan már tavaszodik, de ha visszagondolok az ottani napokra, bizony lendületet ad, tudok siklani a feladatok sűrűjében, mielőtt behavazódnék!

■ CSOSZÁNSZKY MÁRTA

HIRDETÉS

A TAVALYI NAGY ÉRDEKLŐDÉSRE TEKINTETTEL IDÉN IS!

II. evangélikus borfesztivál

Révfülp, Ordass Lajos Evangélikus Oktatási Központ

Borfesztivál, -verseny és szakmai nap lesz február 22. és 24. között Révfülöpön, amelyre nagy szeretettel hívunk minden érdeklődő evangélikus borosgazdát.

A versenyre csak palackozott borokat lehet hozni. Igényes, független zsűri jelenlétével, országos borverseny szint. Az előadásokat országos hírű szakemberek tartják.

PROGRAM

- Péntek: érkezés; borleadás 17 óráig a fajta és az évjárat megjelölésével; besorolás; szakmai előadás; fórum; beszélgetés pohárral a kézben.
- Szombat: 9-től 12 óráig borbírálat a gazdák jelenlétében, szakszíri és társadalmi zsűri közreműködésével; ebéd; előadás; eredményhirdetés; nyílt bemutató; vacsora.

- Vasárnap: értékelés, jövőtervezés; közös istentisztelet.

Jelentkezni lehet az oktatási központ címén: 8253 Révfülöp, Füredi út 1.; e-mailben: revfulop@lutheran.hu; telefonon: 20/770-3829.

A jelentkezések beérkezésének határideje: február 12. Részvételi díj teljes ellátással: 10 500 Ft.

Az élhető világ kulcsa az Újszövetségben

► Testi-lelki életünk, természetünk, rendeltetésünk, fennmaradásunk, kapcsolataink, csaknem minden lényeges szükségletünk és lehetőségünk jellemzését megtaláljuk a Biblia első lapjain. A sok évszázados szöveg nem ígér könnyű megoldást minden bajra, de az elszánt olvasót útbaigazítja.

Figyelmes olvasáskor kiderül, hogy a világ nem minden részletében teremtett eleve jónak, mert a megszokott értékelés – „És látta Isten, hogy ez jó” – éppen az ember teremtésének napján elmarad. Nem sokkal később viszont az egész teremtésre vonatkozóan olvashatjuk, hogy „minden, amit alkotott, igen jó” (1Móz 31). Több bibliaértelmező azzal magyarázza ezt, hogy az ember tevékenységét nem határozza meg és nem is értékeli előre Teremtője, hanem megadja a szabadságát: döntsön, éljen választása szerint. Végső célba érését, „hazatalálását” nem teszi kockára ezzel, hiszen az egész teremtés végső összességében „igen jó”, ám az embereknek valóságos lehetőségük van arra, hogy a nemzedékek és egyéni sorsok útján szabadon alakítsák önmagukat, környezetüket és kapcsolataikat.

A Jézust ismerő újszövetségi emberek utolsóknak, végéhez értek, beteltek, beteljesedtek látták és ilyenek is élték meg saját korukat. Nem elsősorban ennek a profán időszámítást érintő idői, a történelem végéhez közeli értelmében, hanem sokkal inkább az ószövetségi ígéretek beteljesedéseként, vagyis mélyen vallási-teológiai értelemben. A minőségileg, nem pedig időileg értett új idő számokra az új teremtést jelentette elsősorban.

Meggyőzően mutatja ki az Ószövetség-tudós W. P. Brown, hogy az Ószövetség egyik jelentős irodalmi rétege szerint a történelem csaknem minden lényeges eseménye mögött az elvesztett éden megtalálása iránti vágy motívuma húzódik, hogy Izrael történetének fordulópontjait az ember eredeti céljához való visszatérés vágya alakítja. Ez az önerőből soha vissza nem állítható állapot jut érvényre mégis Jézus személyében és az

ő szándékának megfelelő követésében. Ebben az összefüggésben az Ó- és az Újszövetség a legmélyebb értelemben egészíti ki egymást, szövegeik – a keletkezésük közt eltelt hosszú idő ellenére is – sokrétű belső kapcsolatban állnak, és ez a kapcsolat az Újszövetség megértéséhez nélkülözhetetlen.

FOTÓ: JERABEK-CSEREPES CSILLA

A világgal és benne teremtménytársainkkal történő együttélésünk módja és minősége döntően függ attól, hogy mit gondolunk, hiszünk és vallunk az Újszövetség egyik központi témájáról: a teremtés és az új teremtés kapcsolatáról. Az Újszövetség legszebb természeti képeivel Jézus Isten országáról mondott hasonlataiban és paraboláiban találkozunk. Jézus maga az új teremtés kezdete: ez áll az evangéliumokból megismerhető szavainak hátterében, az élete eseményei köré települő ünnepek mélyén és az első gyülekezetek hitének megfogalmazásaiban. Az általa küldött Lélek hatásai közül is kiemelkedik az újjászületésben, az emberi élet formálásában és a közös-

ÜZENET AZ ARARÁTRÓL

Rovatgazda: Jerabek-Cserépes Csilla
E-mail: ararat@lutheran.hu

ség építésében kifejtett erő, amely jellemzően a teremtés és újjáteremtés aktsaként érvényesül.

A tekintetben viszont, hogy mi következik ebből a gyülekezetekre és a Jézuskövető emberek életformájára nézve, már az Újszövetségben magában is különböző értelmezéseket találunk. Míg Péter apostol elsősorban a gyülekezetek bezárkózását, világtól való elkülönülését tekinti szent feladatnak, Pál éppen ellenkezőleg arra hívja a Krisztus-hívőket, hogy legyenek munkatársai Isten teremtő művének azzal, hogy életükkel hozzájárulnak a világnak háztól a kultúráig tartó építéséhez. Ezzel megismétlődik az az ószövetségi teremtéstörténetben kiemelt vonás, hogy az emberi tevékenységre vonatkozó döntés végső soron az ember szabadságának területére tartozik.

A világ mai állapotára vonatkozóan ez két elvi következménnyel jár. Először is: *tökre tudjuk tenni Isten teremtett világát!* Ezt manapság úgy tehetjük meg a leg-egyszerűbben, ha nem változtatunk jelenlegi általános fogyasztási szokásainkon, vagyis ha az emberi kapcsolatokról az árucikken át a világkereskedelem leg-elterjedtebb formáiig mindent felélhetőnek gondolunk és el is fogyasztunk környezetünkben. Másodszor azt is jelenti, hogy ha eljön az az idő, amikor a valódi szükségleteink többszörösére növesztett ökológiai lábnyomunkkal tényleg élethetlenné tapostuk szét szép bolygónkat, még mindig lesz lehetőség Isten új teremtésének ígéretében bizakodni. Akkor már csak ez marad.

■ BÉRES TAMÁS

EVÉL & LEVÉL & EVÉL & LEVÉL

Hit – közösségben, közösség – hitben: ökumené Arnóton

Már több mint egy hete véget ért az ökumenikus imahét sorozata, Arnóton azonban még mindig az imaheti alkalmakról beszélnek az emberek. Nem mintha ismeretlen lett volna számukra Isten jelenlétének ökumenikus közösségekben való megélése: az arnóti evangélikusok, reformátusok, római és görög katolikusok már tradicionálisan készülnek az év eleji közös alkalmakra.

Az idei imahéten azonban szokatlanul sokféleképpen volt lehetőségünk Istennel és egymással találkozni: nem pusztán lelkészek, prédikátorok, hanem fogyatékkal élők, nép-, komoly- és könnyűzenészek, előadó- és képzőművészek, államigazgatási vezetők és diákok is részeseivé váltak alkalmi testvéri közösségünknek és ünnepelésünknek.

A magyar kultúra napját is színesen ökumenikus körben, közösségünk és megyénk egyházi és „civil” meghívottjaival közösen ünnepeltük hálaadó istentisztelet keretében. Az istentiszteleten *Buday Barnabás* evangélikus, *Szilágyi Zoltán* református lelkész, *Vatamány Albert* görög katolikus és *Sipos Zoltán* római katolikus esperes végezte a liturgiai szolgálatot, az ígét (betegsége ellenére) *Nagy Krisztián*, az egri főszékesegyház káplánja hirdette. *Dr. Kovács Jánosnak*, Borsod-Abaúj-Zemplén megye főjegyzőjének közösséget üdvözlő szavai után hallhattunk Rákóczi korabeli szónoklatot, meghallgathattuk gyülekezetünk egyik aktív tagjának, *Horváth Judit* színművésznének az előadásában a *Himmuszt*, *Erdő Zoltán* tárogatóművész pedig ökumenikus énekeinkből mutatott be néhányat. *Barcsák Pálné*, gyülekezetünk felügyelője és *Kolenkó Gábor* polgármester ezen az istentiszteleten leplezte le *Pfenning László* kézművesmester munkáját: a templomunkban elhelyezett, gyülekezeti adományokból készítettettszövegi címet és a Luther-rózsát mint közösségünk két meghatározó jelképét.

Szüksége van-e az embernek jelképekre, szimbólumokra? Többen elgondolkoztunk ezen a kérdésem, sőt a felpezsdült közösségi életet jellemzi, hogy volt, aki internetes fórumon próbálta ehhez kapcsolódó kérdéseit megvitatni a helybéli polgárokkal. Az arnóti ünnepeken (és főleg az azóta eltelt időben) egyértelmű választ kaptak a keltelkedők is: nem csupán jó és szívet melengető érzés egységünk és közösségünk szimbólumait magunknál tudni, sőt nem is arról van szó, hogy a tradíciókhoz való ragaszkodásunkat szeretnénk volna formába önteni, de még arról sem, hogy ősi, nagy múltunkat (az arnóti ágostai hitvallású egyház temploma 1779-ben épült, a gyülekezet első írásos emlékei az 1560-as évekre tehető) sírnánk vissza. A lényeg ennél jóval egyszerűbb: a megőrzés ez esetben a megújulás alapjává lett.

Új erőre kaptak énekek, gondolatok, imádságok, kapcsolatok, generációk – sőt reményünk szerint az egész közösség – abból merítve, hogy a minden este tele (!) pad-sorokban ülőkben tudatosult vált, ki és mi az, aki és ami összeköt bennünket.

Nem szirupos meghatódottsággal gondolunk vissza a hétre (habár ez is érthető lenne), hiszen az amilyen gyorsan rátört az emberre, annyira gyorsan magára is hagyja. Az előkészületekben és az utómunkálatokban is megtapasztalt imádságra és szolgálatra készség az, ami dolgozik bennünk. De talán még inkább igaz az, ha azt mondjuk: a *Szentlélek megújító ereje*. Ritka ajándék ez. Hálásak vagyunk érte.

BUDAY-MALIK ADRIENNÉ ÉS BUDAY BARNABÁS

Irodalmi estek megrendelésre

Kedves Főszerkesztő Úr! Miután tizennyolc éves működésem után átadtam az Evangélium Színház művészeti vezetését, ismét – régebbi ilyen sikereim folytatásaként – irodalmi esteket fogok tartani. Erről hírt adó műsorlapomat mellékelem. Szeretném, ha az evangélikus gyülekezetek igényt tartanának egy-egy ilyen este. Ezért arra kérek, hogy lapunkban is add hírt a programot, azzal a tördással, hogy a húszezer forint (plusz húsz százalék áfa) díjon kívül semmi más – utazási vagy egyéb – költsége nincs! Bárhová megyek, ahová hívnak!

Baráti szeretettel köszönt:

UDVAROS BÉLA

HIRDETÉS

Hívogató Bizovácra

Az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem (EPMSZ) Délvidéki Körének egyik fontos célja, hogy a széthullott Jugoszlávia magyar értelmisége – különböző országokba tagoltsága ellenére – ismét módot találjon az együttműködésre. Ehhez kíván szerény segítséget nyújtani szabadegyetemünk. Az 1994-ben Szlovéniában, majd 2003-ban a szerbiai Vajdaságban lezajlott konferenciánk után most első ízben tartunk akadémiai napokat *Horvátországban*, az *Eszék melletti Bizovácra*. A 2008. április 27-től május 3-ig megrendezendő konferencia résztvevői megismerkedhetnek az ottani magyarok történetével, illetve mai helyzetével a tragikus polgárháború következményein túllépő, új, fejlődő Horvátországban.

Tanácskozásunk fő témája azonban a jövő lesz, pontosabban a magyarság jövője. Azt vizsgáljuk, hogy a jelenlegi világhelyzet és az Európai Unió milyen esélyeket biztosít vagy biztosíthat a mi jövőnk számára, amelyről merészen azt állítjuk, hogy azé lesz, aki „megműveli”. Vajon képesek vagyunk-e arra, hogy – *Kölcsey* szellemében – a jövő mesterei lehessünk?

Az előadások, pódiumviták, beszélgetések, igemagyarázatok és a kulturális műsor mellett elegendő időt szentelünk a magyarok által is lakott vidék megismerésére. Ellátogatunk a régió fővárosába, Eszékre, megismerkedünk a nevezetes várossal és a Horvátországi Magyar Oktatási és Művelődési Központtal. Egész napos körút vezet a Drávazögbe és Szlavónia két ősi, sajátos nyelvjárású magyar falvába.

Drávazögnek nevezzük azt a Duna és a Dráva közötti területet, ahol a honfoglalás óta élnek magyarok: hajdan a történelmi Baranya vármegyéhez tartozott, ma a Horvát Köztársaság része. Itt él a horvátországi magyarság egyharmada homogén nyelvi környezetben. A másik kétharmad az ország egyéb területein szórványokban található.

A Duna közeli részeken lévő nyelvi dombokon már a rómaiak gazdag szlókultúrát honosítottak meg, s ez a hagyomány azóta sem szakadt meg. A terület déli részén, a síkságon gabonát termesztettek. A folyók kiöntéseiben, a sok tóban intenzív halászat folyt emberemlékezet óta.

Amennyire gazdagon megáldott a vidék természeti javakkal, múltja is annyira nevezetes. A magyar egyház- és művelődéstörténet számos rangos fejezetét ezen a vidéken kezdték írni. Erdemes lapozni bennük és megismerni azokat az embereket, akik évszázadok óta ebben a széljárta térségben őrzik magyarságukat, hitüket és múltjuk emlékeit.

Az áldozósütőtörtéki istentisztelet helyszínéül a restaurálás alatt álló herceg-szöllői református templomot választottuk. A hely jelentős szerepet játszott a református egyház történetében: a mintegy 430 éve kinyomtatott *hercegszöllői kánonokról* előadást fogunk hallani.

A Bizovác határában épült fürdőszállóda kényelmes, együttes elhelyezést tesz lehetővé minden résztvevő számára. A programot úgy állítottuk össze, hogy a délutánok többségén az uszoda, a termálfürdő, a szaunák és az élményfürdő élvezésére is maradjon idő.

Érdeklődni, jelentkezni március 15-ig lehet *Deák Péternél* (Bellerivestr. 59, CH8008 Zürich; tel.: +41 (0)44 383 85 37; e-mail: peter.deak@zh.ref.ch).

Az EPMSZ programbizottsága

HIRDETÉS

Mevisz ifjúsági tábor

A Magyarországi Evangélikus Ifjúsági Szövetség (Mevisz) egész évben szeretettel vár 2006-ban teljesen felújított kemenesmihályfai táborhelyre gyülekezeti ifjúsági és gyermekcsoportokat, iskolai osztályokat és egyéb szervezeti ifjúsági és gyermekcsoportokat.

Táborhelyünkön összesen 30 fő számára 5 szobában (6+8, 10+4, 2 ágyas) kínálunk szállást. Az egykori parókiaiából kibővített és átalakított táborhely egy csendes kis kemenesaljai faluban található Celldömölk-től 5 kilométerre. A háznak hatalmas zöld kertje, nagy közösségi terme, a HACCP előírásainak is megfelelő melegítőkonyhája és központi fűtése van. A csoportok számára meleg étel egy celldömölki vendéglőből kiszállítva biztosítható, a hidegétkezéshez az élelmiszer helyben előkészíthető. A közeli és távolabbi környék számos, többféle igénynek is megfelelő programlehetőséget kínál.

Részletesebb információ a <http://www.mevisz.hu/kemenesmihalyfa/> címen található. További információ és szállásfoglalás *Koltai Péternél* (20/770-3579; mihalyfa@mevisz.hu).

Megrendelőlap

Ezennel megrendelem az Evangélikus Életet

- egy hónapra: 865 forintért fél évre: 5170 forintért
 három hónapra: 2585 forintért egy évre: 10340 forintért

Név: .....

Cím: .....

A fenti előfizetési díjak belföldre érvényesek!

Kérjük, a szelvényt NYOMTATOTT NAGYBETŰKKEL töltsd ki, és küldje vissza az alábbi címre:

Evangélikus Élet szerkesztősége, 1085 Budapest, Üllői út 24.

(A borítékra szíveskedjék ráírni: „Előfizetés”.)

A szelvényt az 1/486-1195-ös faxszámra is elküldheti.

Kérjük, hogy esetleges kérdéseivel, az előfizetéssel kapcsolatos problémáival keresse Vítális Juditot az 1/317-1108-as vagy a 20/824-5519-es telefonszámon.

Előfizetéssel kapcsolatos e-mailjét a judit.vitalis@lutheran.hu címre küldheti el.

HÍREK, KÖZLEMÉNYEK, ESEMÉNYEK

A farkasréti ökömenikus esték következő alkalmán, február 11-én, hétfőn 18.30-kor dr. Bóna Zoltán református lelkész, a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának főtitkára Keresztény egység – A vallások és valláspótlékok özönében címmel tart előadást és vezet fórumbeszélgetést. Helyszín: evangélikus–református templom, Budapest XI., Németvölgyi út 138. (Mégközelíthető a 8-as autóbusszal vagy az 59-es villamossal; a temetőnél kell leszállni.) Mindenkit szeretettel vár a farkasréti ökömenikus közösség!

A Páratlanklub következő alkalmán, február 13-án 18 órai kezdettel Nemeshegyi Péter jezsuita szerzetes, nyugalmazott teológiai tanár tart előadást Jézus és az egyedülálló címmel. Helyszín: Budapest VIII., Üllői út 24. Mindenkit szeretettel várnak a klub szervezői.

A rákosszentmihály–sashalmi evangélikus gyülekezetben (1161 Budapest, Hősök tere 10–11.) február 13-án 19 órakor Taizéma, énekegyüttlélet lesz. Előtte 18.30-kor agapé (esti uzsonna). Információ: <http://gyertyafeny.lutheran.hu/>. Szeretettel hívjuk és várjuk a kedves testvéreket.

A Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa (MEÖT) Női Bizottsága nők világimnap előkészítő konferenciát tart február 16-án 10 óra és 14.30 között a MEÖT épületében (1117 Budapest, Magyar tudósok körútja 3.). Az érdeklődőket szeretettel hívja és várja a MEÖT Női Bizottsága.

FIGYELJEN ELŐ
LAPUNKRA!

Február 17-én, vasárnap 18 órakor a bu-dahegyvidéki evangélikus templomban (XII., Kék Golyó utca 17.) Breznján István (trombita), Tokai Ágnes (ének) és Sárosi Dániel (orgona) ad hangversenyt, melyen J. S. Bach, F. Mendelssohn és G. F. Händel művei és átiratai hangzanak el. Mindenkit szeretettel várunk a fiatal trió rend-hagyó összeállítású programjára!

HIRDETÉS

Ajándékozzon könyvutalványt!

A Luther Kiadó könyvesboltjának (1085 Budapest, Üllői út 24.) teljes áru-készletére érvényes utalvány 1000, 5000 és 10 000 forintos címletekben kapható a könyvesboltban, illetve megrendelhető a kiadótól (fax: 1/486-1229; e-mail: kiado@lutheran.hu).

Következő számunkban:

Mindenki pap-e
az egyetemes papság
értelmében?

APRÓHIRDETÉS

Harangtoronyok belső szervizelése. Gombos Ferenc – tel.: 30/505-0546 (az esti órákban), e-mail: gombosmi@invitel.hu.

Az égre mutató kereszt alatt a templom-torony legszebb díszé a toronyóra. Ön-nél működik? Toronyóra-, harangjáték-, haranglengető-, vezérlőóra-készítés, -javítás. 5 év garancia. Konkoly Múvek Toronyórágyára, 1102 Budapest, Állomás u. 14., telefon: 1/260-7065, 30/949-2915.

Új nap – új kegyelem

Vasárnap

Megismerteted velem az élet útját. Zsolt 16,11 (1Kor 15,43; Mt 4,1–11; Zsid 4,14–16; Zsolt 91) Zsákutcába jutottál. Nincs tovább, nem sikerült, hiába... Most mit csinálsz? Mégis továbbmész, mert egy méter azért még van előtte? A betonfal kell, hogy megállítson? Vagy visszafordulsz? Ha beismered, hogy zsákutcába jutott az egész életed vagy egy területe, és Istenhez fordulsz, ő megmutatja a jó utat, amelyen célba érsz. Ez az élet útja, és az örök életre visz. Tedd az Úr kezébe céljaidat és mai tervedet!

Hétfő

Nem vétkeink szerint bánik velünk, nem bűneink szerint fizet nekünk. Zsolt 103,10 (2Tim 1,9; 1Jn 3,7–11/12; Mk 11,1–11) Hányszor kérdezted, ha valami baj ér: „Hát ezt érdemeltem?” Tényleg nem ezt. De ha azt kaptad volna, amit érdemelsz, akkor rosszabbat kaptál volna! Bizony nem látogj, ne hivatkozz sorsodra, hogy „érdemed” szerint bánjon veled Isten. Ezerny kegyelem, hogy még élünk, és kegyelem, hogy a nehéz helyzetek által tanítgat dhozzá imádkozni az Isten. Kegyelem, azaz meg nem érdemelt ajándék az, hogy megment bűneid következményétől, és még a nehézségek is arra hívnak, hogy kövesd őt. És könnyebbül a teher.

Kedd

Isten feltámasztotta Krisztust a halálból és jobbára illette a mennyekben, feljebb minden méltóságnál és hatalmasságnál, minden erőnél és uralomnál, sőt minden névénél is, amelyet segítségül hívnak, nemcsak ebben a világban, hanem az eljövendőben is. Ef 1,20–21 (Ézs 53,11; Jób 1,1–22; Mk 11,12–25) Kereszt nélkül nincs korona – tartja a régi mondás. Jézus azzal győzött, hogy szenvedésével magára vette bűneink büntetését, és föltámasztásával legyőzte a halált. Így nyert koronát, így lett Király mindenek fölött. Minden ellenséget, hatalmasságot és erőt legyőzött, ezért érdemes segítségül hívni bármely problémánkban. Ha te is vállalod Jézusért a keresztet, és elviseled a magad terhét, ő az élet koronáját adja. Győzől a gondok fölött. Győzől a bűnök felett. Győzől a halálon. És megtisztelt helyre, az élő Úr jobbára fogsz ülni.

Szerda

Gyászomat örömré fordítottad, leoldoztat gyászruhám, és örömben öltöztettél. Zsolt 30,12 (Mk 10,52; 1Kor 10,9–13; Mk 11,27–33) Bizonyosan kellett már egy nagyon szeretett hozzátartozód koporsója mellett állnod. Nekem is, aki lelkipásztor vagyok, és a koporsók előtt szoktam menni, egyszer nagyon nehéz volt utána menni. – Hol a vigasztalás? Nemcsak gyászolhatod, akit elvesztettél, de meg is köszönheted azokat az éveket, amelyekre kapott és együtt tölthetted. Hívó hozzátartozód élete nem rosszra fordult, nem véget ért, hanem felbuzgadt, és most folytatódik odafönt, a legjobb helyen. Nem volt egyedül a nehéz órán, mint a hit nélküliek, mert Megváltója mellette állt, és az Atya ítélőszéke előtt azt mondta kezét szétárvá: „Nézd e véres sebhelyeket, és fogadd be őt!” Végül pedig: ha mi is hűségesek leszünk az Úrhoz, bejutunk országába, és találkozzunk szétválaszthatatlanul előremert szeretetünkkel. Tekints az Úrra! Gyászodat örömré fordítja, veled marad, az ő kezét nem kell elengedned soha.

Csütörtök

Ó, Urunk, mi Urunk! Mily felséges a te neved az egész földön! Zsolt 8,2 (1Tim 6,15–16; Jak 4,1–10; Mk 12,1–12) A szépen berendezett, kitakarított lakásban azt mondjuk: „Valaki járt itt.” A csodálatos, szép dolgokkal teli világ pedig azt hirdeti: Isten itt járt, és gondoskodik rólunk. Az ő nevét hirdeti a természet szépsége. Az ő nevét hirdeti az élet. Az ő nevét hirdetik a történések. Az ő nevét hirdeti Jézus, aki nemcsak gondoskodik a világról, de a bűnbe esett embert meg is szabadítja, és az eltevedett visszahozza. Az ő nevét hirdetik a megváltozott életek. Amikor el tudod te is mondani: magányos voltam – most van egy legjobb Barátom; terheim voltak – most szabad vagyok; önző voltam – most szeretni és szolgálni tudok. Magamnak éltam – Jézusé vagyok. Nagyon szép ez a világ.

Péntek

Senki se csüggedjen el. 1Sám 17,32 (1Pt 1,13; Zsid 2,11–18; Mk 12,13–17) Csak egy kis akadály, egy kis tűszúrás mások részéről, egy enyhe betegség, és máris elcsüggedsz. Miért ilyen könnyen? A sok jó, ami eddig ért, nem ellensúlyozza azt az egy kis rosszat, ami most történt? Fogadd meg, hogy ezután, ha valami rossz ér, elsorolod mindazt a jót is, amire vissza tudsz gondolni, és hálát adsz érte Istennek. Ezután már „természetes” lesz, hogy a mennyei Atyához fordulhatsz, aki meghallgat, és aki mellett megtapasztalod, hogy még a hajad szála is számon vannak tartva.

Szombat

Parázna férfiak és asszonyok, nem tudjátok-e, hogy a világgal való barátság ellenségeskedés az Istenmel? Ha tehát valaki a világgal barátságot köt, ellenségévé válik az Istennek. Jak 4,4 (Jer 25,6; Jel 20,1–6; Mk 12,18–27) A világ a teremtett világot és a bűnös világot is jelentheti. Itt az utóbbiról van szó. Aki a tisztá ellen van, az a bűnös világgal van. Aki a tisztá mellett van, az a javulással. Aki parázna, az nem erkölcsös. Aki a világ barátja, az Isten ellensége. Te, Isten gyermeke, száznál, amikor a világhoz próbálsz illeszkedni. Még jó, ha ők maguk vetnek ki maguk közül, mint oda nem valót. De ha már ki sem vetnek? És ha már nem érzik a különbséget? És ha már te sem érzed? Jaj, gyorsan fuss ki közülük, és mondj egy nagy igent Jézusnak!

■ SZÉLL BULCSÚ

VASÁRNAPTÓL VASÁRNAPIG

Ajánló a rádió és a televízió műsoraiból február 10-től február 17-ig

VASÁRNAP

8.30 / Kossuth rádió
Tetten ért szavak (10')
9.55 / mtv
Református magazin
10.30 / mtv
Gondolatok a Bibliáról (30')
11.15 / Duna II. Autónia
Isten kezében. „Felségednél sorsunk...” II. evangélikus népzenei találkozó (26')
12.15 / Duna Tv
Élő egyház (26')
13.05 / mtv
Régi idők focija (magyar filmszatíra, 1973) (78')
15.20 / PAX
Raffay Sándor (dokumentumfilm) (ZMC – 36')
17.30 / PAX
Üveggyölkök – születésnap irodalmi est (47')

HÉTFŐ

12.50 / Duna II. Autónia
Kézművek
Konfesztiók (2003) (6')
13.30 / Kossuth rádió
Erős vár a mi Istenünk!
Az evangélikus egyház félórás-jában egyebek mellett a Döb-rentey Ildikó – Levente Péter házaspárral a házasság hete című rendezvénysorozat alkalmából készült interjút hallhatják.
14.20 / Duna II. Autónia
Mindentudás Egyeteme
Közéleti Klub
A határon túli magyar nyelvvaltozatok jövője (60')
22.50 / Duna Tv
Keréke törve (magyar dokumentumfilm, 2007) (73')

KEDD

5.20 / mtv és m2
Hajnali gondolatok. A mai adás-ban Bencéné Szabó Márta evangélikus lelkészt hallhatjuk.
7.30 / Duna Tv
Isten kezében. „Felségednél sorsunk...” II. evangélikus népzenei találkozó (ism.) (26')
10.35 / Duna II. Autónia
Mediciek és magyarok... (magyar ismeretterjesztő film, 2003) (41')
13.30 / Kossuth rádió
Tanúim lesztek! A római katolikus egyház félórásja
14.05 / Kossuth rádió
Arcvonalok
Géczy Gábor fizikus (30')
20.05 / PAX (premier)
Mit ér az ember, ha animációs rendező? Fülöp József (42')

SZERDA

13.30 / Kossuth rádió
„Tebened bízunk eleitől fogva...”
A református egyház félórásja
14.00 / Bartók rádió
HangjátékTér. A fekete kolostor Rádiómontázs Kuncz Aladár regényéből (56')
14.20 / Duna II. Autónia
Mindentudás Egyeteme
Hunyady György: A nemzet-ke jelleme és a nemzeti sztereotípiák (59')
15.45 / Duna II. Autónia
Töredékek. Magyar utazók, földrajzi felfedezők (magyar ismeretterjesztő sorozat, 2001) (21')
19.10 / Duna Tv
Rembrandt (francia–holland–német játékfilm, 1999) (100')

CSÜTÖRTÖK

3.50 / Duna Tv
Töredékek (2001)
Szerzetesrendek a középkori Magyarországon (magyar ismeretterjesztő sorozat, 2001) (25')
6.30 / ATV
„Nem csak kenyérről él...”
Isó Dorottya evangélikus lelkész: A jószágos atya (Mt 20,14) (10')
7.25 / Duna Tv
Élő egyház (ism.) (26')
12.25 / Duna II. Autónia
Töredékek. A Biblia magyar fordításai (magyar ismeretterjesztő sorozat, 2001) (21')
14.05 / Kossuth rádió
Arcvonalok
Csavlek Etelka énekes, keramikumművész (30')

PÉNTEK

9.02 / m2
Szarvashiba (13')
10.40 / Duna II. Autónia
Arcélek. Dr. Koppándi Magdolna ideggyógyász, a Csíkszeredai Megyei Kórház főorvosa (2008) (13')
14.05 / Kossuth rádió
Arcvonalok. Dorogi Ferencné matyóbabá-gyűjtő (30')
14.20 / Duna Tv
Kéjegy. Gyulai Líviusz Kos-suth-díjas grafikuművész (40')
14.45 / m2
A titokzatos inkvizíció (német dokumentumfilm-sorozat, 2003) 3/1. rész (53')
20.10 / mtv
Mephisto (magyar-osztrák–német film, 1981) (139')

SZOMBAT

7.30 / Rádió C (FM 88,8)
Evangélikus félóra az Evangélikus Missziói Központ szerkesztésében
10.15 / Duna II. Autónia
Az erdélyi ember és lélek krónikása Nyírő József (magyar dokumentumfilm, 1994) (32')
12.15 / Duna Tv
Isten kezében
...imával és bójttel... (26')
16.00 / m2
Hans Christian Andersen (amerikai életrajzi film, 1952) (108')
21.55 / Duna Tv
Barbárok a kapuknál (francia–kanadai játékfilm, 2003) (99')
22.40 / m2
Az aranypolgárok csatája (amerikai dokumentumfilm, 1996) (115')

VASÁRNAP

8.25 / Duna II. Autónia
Elfelelt tájakon
24/6. rész: Az Őrség (magyar ismeretterjesztő magazin, 1999) (32')
8.30 / Civil rádió
Evangélikus félóra az Evangélikus Missziói Központ szerkesztésében
10.00 / mtv
Evangélikus magazin
Az adásban egyebek mellett a penci ökömenikus bibliatál-lakozóról láthatunk képes be-számolót. (ism.: m2, 12.55) (26')
11.30 / mtv
Környezetvédelem a Bibliában (30')
12.15 / Duna Tv
Élő egyház (26')
19.00 / Duna Tv
Az angyalok útja (olasz játékfilm, 2000) (118')

Evangélikus Élet

A MAGYARORSZÁGI EVANGÉLIKUS EGYHÁZ HETILAPJA

E-mail: evelet@lutheran.hu
EvÉlet on-line: www.evelet.hu
Hirdetésfelvétel: hirdetes@evelet.hu

Szerkesztőség: 1085 Budapest, Üllői út 24.
Tel.: 1/317-1108; 20/824-5519, fax: 1/486-1195.
Szerkesztőségvezető: Boda Zsuzsa
(zsuzsa.boda@lutheran.hu). Szerkesztőségi titkár
(előfizetési és hirdetési ügyek referense): Vitalis Judit
(judit.vitalis@lutheran.hu).

Főszerkesztő: T. Pintér Károly (károly.pinter@lutheran.hu).
Olvasószerkesztő: Dobsonyi Sándor (sandor.dobsonyi@lutheran.hu).
Korrektor: Huszár Mariann (mariann.huszar@lutheran.hu).
Tervező-szerkesztő/EvÉlet on-line: Nagy Bence (bence.nagy@lutheran.hu).
Főmunkatárs: Gazdag Zsuzsanna (zsuzsa.gazdag@lutheran.hu).

Rovatvezetők: Hafenschner Károly (ifj.) – Ige+hir-dető (károly.hafenschner@lutheran.hu), Kende K. Péter – Oratio oecumenica (peter.kende@lutheran.hu), Köhát Dorottya – Új nap – új kegyelem (dora.kohati@lutheran.hu), Véghegyi Antal – A vasárnap igéje (antal.veghegyi@lutheran.hu).

Kiadja a Luther Kiadó (kiado@lutheran.hu)
1085 Budapest, Üllői út 24. Tel.: 1/317-5478, 1/486-1228; 20/824-5518, fax: 1/486-1229. Felelős kiadó: Kende K. Péter (peter.kende@lutheran.hu).

Nyomdai előállítás: Egri Nyomda Kft.
3300 Eger, Vincellérskola u. 3.
Felelős vezető: Kopka Viktor vezérigazgató

Árusítja a kiadó és a Magyar Posta Rt. (ÜLK)
INDEX 25 211, ISSN 0133-1302

Előfizethető közvetlenül a kiadónál vagy postautal-ványon. Az előfizetési díj beföldön negyed évre 2585 Ft, fél évre 5170 Ft, egy évre 10340 Ft, szomszéd-országba egy évre 35 100 Ft (137,5 euró), egyéb külföldi országba egy évre 41 000 Ft (161 euró).

Csak a minden hónap 15-ig beérkező lemondásokat tudjuk az azt követő hónap elejéig törölni, el-lenkező esetben még egy hónapig jár az újság.

Beküldött kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk vissza. Az adott lapszámba szánt kéziratokat a megelőző hét csütörtökéig kérjük leadni! A hétfő del-utáni lapzártakor kizárólag a hétfői eseményekkel összefüggő (és a szerkesztőséggel előzetesen egyeztet-tett) írásokat tudjuk figyelembe venni. Az e-mailben küldendő kéziratokat az evelet@lutheran.hu, a hirdetéseket a hirdetes@evelet.hu címre várjuk.

